



LIBRARY OF PRINCETON
JAN 30 1908
THEOLOGICAL SEMINARY.

Remonstrant

Pamphlets v. 27

Eduardi Poppij

TVVEE BRIEVEN.

D'eene aen

BARTHOLOMÆVM NICOLAI

**Contra-Remonstrantsch-Predikant bin-
nen ter Goude: daer op een swaer Vonnisse
vande E. Magistraet der selver Stede
op den 18. Novemb. teghen Poppium
ghevolght is.**

D'ander aen

De Remonstrantsche Ghemeynte **binnen ter
Goude: daer in van de eerste Brief ende 't Von-
nisse/ daer op ghevolght/ ghesprooken
wordt.**



Ghedruckt in't Iaer ons Heeren 1621.

Den Drucker tot den Leser.

ALſoo het Vonniſſe gheſtreecken teghen den Vromen ende Godſalighen Dienaer Chriſti Eduardum Poppium , ende de ſijne , door 't Landt ruchtbaer is ghevvorden , ende vele begeerich zijn , om den Brief te ſien, op vvelcken 't ſelve gevolght is : Soo heb ick goedt ghevonden de Copye daer van, die my ter handt ghekomen is , ghemeyn te maecken,ende noch een andere Brief daer by te voeghen, die tot de ſelve ſaecke dient , Op dat een yegelijck bedencke , of daer in eenighe ſtoffe ende oorſaecke is, vvaerom de E. Magiſtraet van der Goude ſich ſoo ſeer mochte vergrammen, ende ſoo hardt procederen, dat hare E. niet alleen op ſijne Perſoone heeft ghefet dry-hondert guldens boven de vijf-hondert, die van de H. Staten Generael gheſtelt zijn op't lijf der Remonſtrantſche Predicanten , devvelcke haren yver tot de vvaerheydt, ende liefde teghen hare Ghemeenten bethoonen , maer daer-en-boven ſoo vvreedelijck ghehandelt teghen ſyne Huys-vrouvve ende onnooſele Kinderen , dat de ſelve op een ſtel ende ſprong de Stadt vander Goude in deſen droevighen vvinterſchen tijdt hebben moeten ruymen.

Eduardi Poppij
BRIEF
Gheschreven aen
Bartholomæum Nicolai, Contra-Remonstrantsch Predicant binnen der Goude.

GOede Vrundt / van name ende niet nae't aenghesichte my bekent.

Het sal V. E. soo ick meene/niet wonder zijn/dat ick over de Ghemeynte/ die vanden hoochsten Godt mijne hoede vertrout is/ende de welcke ick nae de gheringhe gaben / my verleent / den wegh des levens ghewesen hebbe / ende noch wijse/ sorghe draghe/ ende over sulcks / 'tsy afwesende/ 'tsy teghenwoordich zijnde / nae alle gheleghentheyt des selven/ neerstichlijck onderstae/midtsgaders haer nae vermoghen de helpende handt biede. Het is nu alsoo/ dat ick sulcks hoore ende verneme/ daer door ick veroorsaeckt worde / om tot betrachtinghe mijnes amptes in dienste des Opper-herders Christi/eñ sijner/nu verdruckte Gemeynte/die my bovẽ mijn eyghen leven lief is / desen aen V. E te schrijven: want ick worde seeckerlijck bericht / dat de H. Officier vele lieden/die ter oorsaecke vande pleginghe hares Gods-diensts in swa- re geldt-boet en ghecondemneert zijn / aen V. E. sendet / om beter onderrichtinghe te ontfanghen: ten eynde dat sy / de selve ghehoor ghevende/de ghene/ met welcke sy tot noch toe/ oock onder het cruys/ de name des Heeren aengeroepen hebben/ verlaten / ende haer om gheestelijcke ghemeenschap met V. E. ende den uwen te houden begheven souden: ende dat door alsulcke occasie verscheydene tot V. E. komen / ende in discoursen met V. E. vallen. Hier wenschte ick de mondt te zijn van mijne eenvoudighe toehoorders / verseeckert zijnde/dat dit is de ghenade Godts/daer in sy staen/ende den ghewissen wegh des levens / die haer van ons aenghewesen wordt: die haer oock ter salicheyt ghedijen sal / by soo verre

sy nae den reghel des selven rechte ganghen maecken: doch alsso my niet toe ghelaten wordt / voor de hoolen te treden/my ten tuyne te maecken om de kudde Christi/ende voor haer in den stryde te staen / soo sal ick/andersins oock doende sonder menschen te vresen 't ghene hier niet dient ghescreyt/dese stomme bode/ een kleyne waerschouwinghe V. E. laten toe brenghen: vertrouwende dat vreese Godts/ voor welcke wy alle nae 't ooghenblick deses wech-vluchtigen levens te dien daghe rekenschap gheven sullen / by u is / ende over sulcks dat ghy 'tghene uyt een goedt-meenend' herte in een goede saecke ten goeden eynde gedaen wordt/niet anders dan int goede nemen / ende tusschen Godt ende uwe conscientie nae dencken sult. Sachtmoedighe onderwysinge uyt den woorde Godts is een Christelyck middel / om de ghene/die teghenstaen/ofte doolen/wel te bejeghenen / of hen Godt te eenighen tyde gave / dat sy hen bekeerende / de waerheyt bekenden. Maer komt het met Christi gheest ende aerdt over een / datmen de Herders/ die vreedsame bywooninghe aenbieden / eerst geweldichlyck weere/ende als een beusel-cloot (soo spreeckt eenen vanden uwen) in vreemde landen doe doolen / als-men de schapen andere weyde wysen wil ? Is het Christelyck/de lieden met vrese van sware geldt-boeten/ van gyselinghe / van te water ende te broode ghesettet ofte oock gebannen te worden/beswaert zynde te vermanen/dat sy haer sullen laten onderrichten/op dat sy alsulcke quadẽ souden mogen ontgaen/ ofte met minder slaghen ghesllaghen worden ? Wordt niet aldus den armen menschen de steen des aenstoots ghestelt/ om 'tghene sy in conscientie voor goddelycke waerheyt houden/ ende daer voor sy tot dier ure toe vele lydens uytgestaen hebben / uyt liefde tot aerdtsch goedt ofte vrese van tytlyck ongemack / (door welcke twee middelen vele swacke ende onvaste t' allen tyden tot een droevighen val ghecomen zyn) af te gaen/ende na yet anders te luysteren ? Het is een swaer woordt / wee den mensche / door welcken ergernisse komt. Als dan noch myn lieve Broeders ende Susters in Christo/ ofte andersins liefhebbers der verdruckte waerheydt (ick spreecke nae dat my myne conscientie getuyght/ sonder uwe conscientie te oordeelen) op dese wyse tot V. E. komen/bidde ick

de ick V. E. te spreecken met haer van Christo / als uyt oprechticheyt/als uyt Gode/inde teghenwoordicheyt Godts: met openbaringhe der waerheydt u selven bekent maeckende by hare conscientien voor de ooghen Godts: die aller menschen herten ende nieren beproeft/ende specialijck ghetrouwe sorghe over sijne Ghemeynte dragende / daer op acht neemt/ hoe de kleyne ofte swacke vande Leeraers bejeghent worden. Die tot u komen/sijn soodanighe / die van jeughet aen opghevoedet ende gheoeffent zijn inde Leere die nu haer verboden wordt te hooren: dese is haer voorghedraghen uyt den woorde Godts vande ghene / die sy noch voor haere herders houden/ende welcker wandelinghe (des sy haer niet roemen) ghy weet. Hun is ingheprentet / ende van hun ghelooft/ dat in Godt ende Christum te gelooven/en sijne geboden door de genade/die daer toe gegeven wordt/te gehoorsamen/is het eenighe en sekere middel in Christo en door Christum/om der salige opstandinge en des eewigē levens deelachtich te worden. V. E. sich beraden hebbende tusschē Godt en uwe conscientie/ segge haer rondelijck/of dese leere/ soo die haer voor uwe tijt ingheplantet is/ (van my sprekende beroepe ick my op 't ghene V. E. in mijn ghedrucke Predicatien ghelesen heeft) van haer ghelooft ende betrachtet zijnde / niet sy sodanigh / daer door sy Christo / als sijn volck ende Gemeynte toeghevoeght worden / ende deel hebben aen sijne salichmaeckende weldaden. Indien jae? waerom worden hare zielen ontrustet / ende sy vermaent / om hun af te scheyden van den ghenen / die van dese Leere belijdenisse doen? Of soude V. E. wel neen daer op segghen? Ick kan my dat niet laten voorstaen. Maer sal V. E. moghelijck segghen / dat dese selvighe wegh van u ende den uwen naerder ende klaerder nae den reghel van Godts woordt aenghewesen wordt. Dit moste den ghenen/ diemen onderwijsen wil/met den vingher uyt de H. Schriftuere getoont worden/ eer sy moghen vermaent worden/om de oeffeninghe des Gods-dienstes met u te houdē. Belieft V. E. niet desen arbeyt daer toe aen te leggē/om dat die te swaer is:ofte om dat de eenvoudige haer in sulcken ghevalle / en dat met rechte/op hare Herders/ die haer dagelijcks het contrarie levendich en

nae waerheyt vertoonen/beroepen/ ende hebt ghy over sulcx liever van hun lieden selven te hooren / waerom sy hun van uwe Godts-dienst absenteeren. Wat dunckt uwe V. E. van de redenen/ die ghegeven worden? Sy houden het daer voor/ dat van u en den uwen tegē de Coninckliijcke wet der liefde/ aen welcke de Discipulen Christi bekent worden ende sonder welcke de gave op't Altaer niet aenghenaem is / midtsgaders teghen de waerheyt die nae Godtsalicheyt is/grootelijck ende groflijck misshandelt wordt. Soude wel yemant sich tot een vergaderinghe konnen voeghen/ die hy aen desen in sijne conscientie schuldich houdet? De liefdeloose procedu-ren (ick myde voorbedachtelijck swaerder wooorden / die de saecke wel meriteert) zijn voor yders ooghen. Wat onderrichtinghe sal V. E haer hier op doen? Is die misdaet soo swaer/dat beyde Leeraers ende Gemeynten in haer vrye Vaderlandt met recht soo hardt ghehandeldt worden? Op mijn cruys staet gheschreven / dat ick/in alle dinghen/die de conscientie niet betreffen/ den Overhedē gehoorsaemheyt/so ick schuldich was aenbiedende/den dienst / die ick verstondt Gode en sijn Ghemeynte schuldich te zijn/niet conde beloven t'eenemael na te laten / op dat ick de weynighe jaeren mijnes levens/die noch overich waren/soude alsoo bestedighen / dat ick ten jongsten daghe een ghenadige sententie vanden Richter der levendighe ende doode moghe ontfanghen. Kan het Landt sulcke Inwoonders niet draghen? Godt ghebe/ dat gheen quader int Landt ghevonden werden / ende dat ick/ neffens andere / hier een uytworpsel ghewordden zijnde / int Hemelsche Vaderlandt eeuwichlijck blijven moghe. Sal V.E seggthen/ datter wat anders is / daerom wy aldus gebannen/ende door de ghene/die met 500 guldens daer toe gekocht worden/ in handen der Officieren ghebracht zijnde/ in eeuwighe ghevangheniſſen geworpen worden? V.E. wachte sich daer van: Hy/ die nae yders werck verghcldinghe sal doen/ sal't hooren ende oordeelen. Ende wat misdoet doch de Ghemeynte / als sy / ten bevele vande Overicheydt de Kercken den Contra-Remonstranten ingeruymt hebbende/ soo binnen/ soo oock/ om der menichte wille / buyten in stilheydt tot quytinghe haerder conscientien hare Godts-dienst/

die

die sy over de 40 jaren onder maintenue der Hooghe Overheydt gheplleeght heeft / soeckt te ocffenen ? Placcaten zijn daer teghen / seydtmen : maer 't achtentwintichste Artijckel uwer Confessie antwoordt voor de Ghemeynte : de practijcke der Ghereformeerde ter tijdt van de Spaensche tyrannie justificeert haer doen : ende volghens het oordeel van hare Hoog. Mog. Anno 1579. ende 81 connen sy hare conscientien niet voldoen sonder exercitie van haere Religie : op dat ick nu voorby gae 't ghene het voornaemste is / dat namelijck hun in Gods woordt gheboden wordt / te belijden het Euangelium / sonder te vreesen de ghene / die het lichaem connen dooden. Nochtans worden sy om deser oorsaken wille soo jammerlijck / als ghy selve siet ghetravailleert : ende alle hare modestie ende lijdtsaemheydt kan niet verkrijghen / dat sy hare Godt in eenighe plaetse t'eenighen tijde in vrede sonder vreese moghen dienen. Dese procedueren houdt V. E. met den uwen voor Christelijck / ofte niet. Indien 't eerste : soo blijckt / dat uwe Vergaderinghe gheen by-een-komste der Discipulen Christi is / die onder de Baniere der liefde Godt dienen / ende de swacke ofte doolende met sachtmoedicheydt onderwijsen : blijft oock vast ende bondich de reden / waerom d'onse haer van de uwe billijcken onthouden. Indien 't laetste / so moet V E. bekennen / dat sy seer swaerlijck sondighen die dit werck handt-haben. Want soo V. E. de Procedueren mishaghen / om datse quaedt zijn / soo konnense niet als een gheringh quaedt lichtelijck ter zijden ghestelt / ofte als een swackheydt te goede ghehouden / maer moeten als een over-groot quaedt / welck aen soo veele onschuldighe op soo excessive maniere soo langh-duerichlijck wordt ghepleeght, swaerlijck bestraft worden : ende moet in alle ghevalle dit quaedt gebetert / jae wegh-genomen worden / eer V. E. yemandt met eenighe schijn van reden tot ghemeenschap van uwe Kercke noodighen kan. Hier-en-teghen blijckt notoirlijck / dat dese soo hevighe Procedueren van de uwe in ghedruckte boeckgens ende andersfins verschoont ende ghebillijckt worden : dat oock sommighe van uwe orden hier ende daer in hare Predicatien de Overheden noch meer tegen de verdruckte ophitsen. Ende ist niet alsoo / dat binnen ter

Goude

Soude de Heeren Burghemeesters ende Schepenen / die de Vonnissen over de Burghers wijsen / ende de Heere Bailju met sijn Stede-houder/ die de selve executeren / als waerdighe disch-ghenoten aende Tafel des Heeren werden ontfanghen? Zijn sy inde visitatie daer over aenghesproken / vermaent/ bestraft? Hebben sy schuldt-bekenteniſſe ghedaen, ende belooft af-standt te doen? Het is mede bekent / dat de Dijck-graef tot Rotterdam dese voor-leden Somer noch tot Ouderlingh der kercke aenghenomen ende bevesticht is: ende ick meene / dat oock al yemandt vande Regenten in ghelijcke graedt by u inde kercke is. Men seyt/ de Magistraten moeten het doen volghens de Placcaten: Hoort / alsoo excuseertmen het: Maer seght my / wat Vervolghers der Ghemeynte zijn oyt gheweest / die hier door niet ghejustificeert worden? Sy hadden mede Placcaten: ende zijn de tegenwoordige noch so veel quader dan de voorgaende/ als onbillijcker is/ dat die ghene/ die onder alsulcke Placcaten gesuchtet hebben/ende haer der reyne Leere des Euangelij beroemen/ andere/ die met haer van't Pausdom afgheweecken zijn/met die selve beswaren: oock wordt nu het volck boven de Placcaten/ volgens secrete acten ende instructien/ ja oock boven de selvighe gheplaeght. Houdt V. E. de vervolginghe/ ghelijck sy is/ onchristelijck / de Placcaten konnen die gheen beter ghedaente gheven / oock niet maecken / dat het Avontmael niet soude ontheylighet worden door de ghene die de Leden Christi soo jammerlijck verdrucken. Christi Placcaet moet uwe Reghel zijn: welck van vangen/bannen uytmerghelen der ghene/die haer Gods-dienst oeffenen/niet en spreeckt. Soo wie dan uwe gheselschap met een na-dencken'd gemoedt insiet / sal hy niet moeten ghelooven/ dat dese onchristelijcke vervolginghe der Christenen van u goedt gekent/ ofte ten minsten verschoont wordt? V. E. nochtans soo ick verstae/ gheeft te kennen/ gheen wel-gevallen te hebben aen't ghene gheschiedt / ende weyghert niet somtijdts een goedt woordt voor de verdruckte te spreecken. Ick wil het oock niet teghen-spreken: maer het moet om uwes selfs wille meerder blijcken. Pilatus wiesch sijne handen / ende bekende rondelijck de onschuldt Christi/ maer dede dat hem

ni

niet betaemde/ om een vriendt des Keysers te blijven. Heeft V. E. alsoo veel tot profijt der verdruckte gesegdt? Denckt wat u teghen houdt? Mijn vriendt/ als ghy voor de ooghen Gods uwe Toe-hoorders vande schuldighe plicht der Christene onderrichtet: als ghy selve in u slaep camer uwe knien voor den hooghsten Godt buyghet: als ghy uwe conscientie voor de vyer-vlammighe ooghen Godts ondersoeckt/ ende ghedencket aen het toekomende gherichte: soo laet u inden sinne komen/ wat vanden uwen gheypractiseert wordt/ wat uwe ampte is/ ende hoedanighe reeckenschap ghy in dien daghe sult moeten gheven. Weest op uwe hoede/ op dat ghy door den bloedt wegh-gheruckt zijnde niet door en bloeyet. Te segghen/ te voren is ons alsoo ghedaen/ is bewijs/ datmen wraecke soeckt/ende is doch buyten waerheydt: hoewel oock ghesciedt is 't ghene ick teghen-ghesproocken hebbe. Van factie het volck te beschuldighen/ is sonder fundament/ want de Leeraers hebben voor de Hooghe Overheydt betuyght/ dat sy van conscientie wegen niet konden haer ampte beloven nae te laten: hebben ghepredickt/ ende 'tvolck heeft haer ghehoort/ sonder dat een eenich mensche ter werelt ware die/ hares wetens/ haer wilde ofte konde helpen. Sy hebben het volck vermaent/ghebeden/ghesmeeckt sonder ophouden tot Christelijcke lijdtsaemheydt: het volck heeft verdraghen 't ghene ghy weet: (het is niet wonder/ dat in sulcke menichte sommighe/seer ghetreckt zijnde/ nu ofte dan exorbiteren: ende is al vry wat meerder in vorighe tijden van de Ghereformeerde ghehoort ende ghesien) sy blieden noch/ vele in ghetale zijnde/ voor den Officier ofte sijn Stede-houder/met een man ofte twee verghesetschapt zijnde: sy lijden/ dat hare Leeraers ghevanghen worden: sy laten toe/dat hare eyghene goederen vercocht worden: sy laten haer met water ende broodt in donckere gaten tracteeren/ ende wat des meerder is/ welck my niet lust te verhalen. Wat schijn ofte teecken is hier van factie? Vryheyt om Godt te dienen soecken wy/ende niet anders. Hy sal ons oock noch ghenadelijck aensien ende uyt Egypten leyden. Mijn besluyt is/dat de uwe grootelijck ende groflijck teghen de Wet der liefde mishandelen: ende over sulcks de onse conscientie-halven

niet moghen met de uwe gheestelijcke ghemeenschap inde Godts-dienst houden: maer moeten / suchtende onder het jock der conscientie-dwangh / ghelijck onse Voor-ouders onder de Spaensche (swaerder als de jeghenwoordighe) vervolginghe ghedaen hebben / haere separate vergaderinghen houden. Sal ick nu noch oock aenwijsen de kracht van de tweede reden / noopende uwe Leere selfs / strijdende teghen de waerheydt / die nae Godsalicheydt is? het soude te langhe vallen. Dit sal ick alleenlijck segghen: dat ick uwe Leere / inden Dortschen Synodo ghearresteert / oock noodtsaeckelijck ghemaeckt / ende by u onderteeckent (de verbloeminghen voor het volck maecken de saecke te ergher) in conscientie daer voor houde / dat sy in haere aerdt ende naturen inghesien / ende van de menschen recht verstaen zijnde / de deure opent tot roeckeloosheydt ter eener / ende tot wanhope ter ander zijde: twee quaden / met welcke gheen Religie bestaen kan: ende dat over sulcks de menschen / daer nae levende (vele van den uwen verstaen de Leere niet / leven oock daer niet nae) niet konnen ter salicheydt ghebracht worden. Hier van gheve ick myne Toe-hoorderen evidente redenen. Hoe te vooren van my ende andere ghesepdt is / dat aen het verschil de salicheydt niet hingh / is soo dickmael by ons beantwoordt / dat sulcks den verstandighen te vergeefs voorghewo rpen wordt: de uwe onthenden doe / dat sy nu ghearresteert hebben: soo verre was het daer van / dat dit ghevoelen doen ter tijdt als noodtsaeckelijck soude ghehouden zijn. Leest de Haechsche Conferentie / ende 't Gheldersche Synodus. Men seyde het tot den ghenen / die Godsalichlijck willen leven / ende met andere / van verschillende ghevoelen zijnde / eenicheydt oeffenen. V. E. ghelieve hier aen te dencken, als yemandt van den ousen door V. E. onderrichtet sal worden. Eenighe dinghen / die van V. E. somtijdts my aengaende opghewo rpen worden / derve ick / soo als-se my verhaelt worden / niet simpelijck aennemen / overmidts de lieden somtijdts / 't ghene ghesepdt wordt / niet wel vaten / ofte met de selvighe woorden niet nae-segghen: doch / bemffens dat ick nu betuyghe / soo vele ick verstaen kan / datse met onwaerheydt ofte in verkeerden sin my nae-ghesepdt worden / soo

V. E. ghe-

V.E. ghelieft my te schrijven (V.E. sal wel yemant vinden/ door welcke V.E. meynt/ dat het my sal konnen behandicht worden) ben bereydt / soo langhe ick buyten ghevangheniſſe ben/ in oprechticheydt te antwoorden/ ende u nae waerheydt te onderrichten. Ick liebe de waerheydt / trachte na Godsalicheydt / soecke de vrede / yvere inde bedieninghe mijnes Amptes / hope op de eeuwighe salicheydt. Bitterheydt/ die teghen my specialijck by yemandt soude moghen opghenomen zijn / hoewel ick voor my ende haer selven het anders wenschte / verbaert my niet / ende door de ghenade Godts ende 't getuygeniſſe der goeder conscientie ghesterckt zijnde/ vreese der menschen vreese niet: vrolijcker van ghemoede (soo veel my aengaet: want de ellende / die mijn Broeders ende Susters aengedaen wort/ doorwondet mijn herte swaerlijc) ende door de zeghen Gods van lichame ghesonder zijnde als te voren. Ick hope de basuyne der waerheyt te doen horen tot waerschouwinge ende onderwijsinge mijner Gemeynte/ soo lange de selve mijne dienst versoeckt/ ende my de mondt niet door gewelde gesloten werdt. Ick draghe mijn ziele (Heere sterckt my) in mijne handen ten dienste Christi eñ sijner Gemeynte. So mijn Heere Christo gelieft toe te laten / dat het gevangeniſſe mijn huys/jae oock de pijn-banck mijn bedde/ ende het schavot mijn doot-kiste werde/ so sal hy gheven/dat de vleughelen mijns gheloofs / door de kracht sijnes Gheestes bekrachtiget zijnde/ mijn ziele sullen opwaerts brengen in het Hemelsche Palleys / om my daer met hem / den welcken ick in ghetrouwicheydt / doch met vele swackheden beladen zijnde/diene / in het midden des lijdens met onuytsprekelijcke vreuchde te verheughen/ende te ontfanghen verseeckeringhe van de salighe opstandinghe. Ende daer toe buygende de knien mijns herten eyndighe ick : ende bidde oock den Godt ende Vader Jesu Christi/ dat hy den ghenen/ die ons sonder oorsake haten ende vervolghen/ ghenade ende tijdt gheve tot salighe bekeeringhe : haere herten vreedsame gedachten instorte : allen/die hem soecken/vryheyt vergunne om hem onverhindert in Godsalicheyt te dienen : onse lieve Vaderlant voor het Spaensche jock behoede / ende van alles dat tot ruyne des selven dient/verlosse : oock V.E. meer ende

meer bequaem maecke / om uwe ampte te rechte te betrachten / midtsgaders nae ziele ende lichaem seghene. Desen 24. Octob. 1621.

U. E. ende allen menschen van herten
het goede toe-wenschende

Eduardns Poppius.
Dienst-knecht Jesu Christi

Desen sende ick U. E. toeghezeghelt zijnde: ghelieft U. E. die anderen ghemeyn te maecken / kan ick daer niet teghen zijn: ende indien U. E. deselvighe den Heere Officier / ofte de H. H. Burghemeesteren communiceert / soo wensche ick / die hare E. E. / uytghenomen den Heer Officier / langhe ghekent hebbe / hare E. E. specialijck 't ghene ick te voren int ghemeen ghesepdt hebbe: bidde oock haere E. E. in Christi name / dat sy het volck Christi ende hare vreedsame Borgers verschoonen / op dat sy oock te dien daghe verschoont mogen worden / als de Richter der levende ende doode met macht komen sal / om ruste te gheven den ghenen / die om des Euangelij wille verdruckt worden / ende den ghenen / die haer verdrucken / verdruckinghe te vergheldẽn.

Copye in effecte ofte substantie

(Voor soo veel die inde publicatie teghenvvoordich ghevveest zijn, by memorie hebben connen onthouden: de Copye in forma heeft de E. Magistraet, versocht zijnde, ghevveyghert.)

Van't Vonnisse

By de E. Magistraet vander Goude van't Raedt-huys gepubliceert ende af-gelesen op den 18. Novemb. zijnde Donderdach ende ordinaire Marckt-dach dier Stede/ Anno 1621 tegen Eduardum Poppium, **ende sijn Huysvrouwe** Francoise van VVallen-hoven, **midsgaders hare Kinderen.**

ALsoo **Eduardus Poppius**/ gevvesen Predicant alhier **ter Goude**/ maer door sijne vreemde factien ende nieuvve Leeringhen beneffens andere in't Nationael Synodus binnen Dordrecht ontboden, ende aldaer sijne dvvalinghe aenghevvesen zijnde, vande Ho. Mog. Heeren Staten uyt den Lande ghevoert ende daer uyt gebannen is: ende hy, te vveten **Poppius**/ niet achtende sijn bannissement, ende het ghebodt der Ho. Mo. Heeren Staten, heeft evenvvel sijn selven vervordert vveder hier te Lande te comen, ende insonderheydt hier binnen deser Stede: Alvvaer hy int beledyen van eenighe verboden vergaderingen de Inghesetenen ende Borgheren deser Stede seer is ophitsende teghen de Overicheyt, ende de vvaere Christelicke Ghereformeerde Religie met groote leughenen becladdet, ende dat onder 't decsel van een Dienaer Godts, ofte vande vvaere Gods-ghemeynte, soo hy hem noemt, doch met onvvaerheydt: het vvelcke hy insonderheydt heeft betoont in't schrijven van een Brief, gesonden aen een onser Dienaren des Godlicken VVoordts, alvvaer hy de selve Dienaer ende oock de Overicheydt deser Stede seer onbehoorlick is scheldende, schrijvende datse niet vvaerdich zijn, haer tot de Tafel des Heeren te voegen, ende veel meer

andere onbequame Redenen ende Loghen-tael: het welcke anders niet en is, dan om de goede Inghesetenen, Borghers ende Invvoonders teghen hare Overicheydt op te hitsen, ende de Stadt in een bloedt-bladt te brenghen: Soo ist, dat de Schout, Burghemeesteren, Schepenen ende Raden deser Stede, uyt liefde ende sorghe, welcke sy draghen tot hare goede Inghesetenen, Borgheren ende Ghemeynte, alle ende een yeder in't particulier vermanen, bevelen ende ernstelijck verbieden, dat niemandt hem en vervordere de voorschreven **Poppius** te logeeren, herberghen, ofte eenighe huys-vestinghe te gheven: ende die bevonden wordt ter contrarie te doen, eerstelijck sal verliesen sijn Pootter-recht: ten tweeden, dat hem sijn neeringhe sal verboden worden, ende noch daer-en-boven de boete vande Ho. Mo. Heeren Staten daer op ghestelt, te weten 300. guldens: ende soo der yemandt is, de welcke den voorsz. **Poppius** weet aen te brenghen, so dat hy in apprehensie comt, sal van dese Stadts weghen vereert worden met 300. gulden boven het ordinaris Placcaet vande Ho. Mo. Heeren Staten. Ende offer eenige Borgers warē, dewelcke door dese daet onrustich mochten zijn, die comen by de Magistraten, dewelcke bereyt zijn een yegelijck volcomen bericht te doen van hare daedt alhier gedaen, ende sijne ongodlijcke maniere van doen voor oogen te stellen &c. Ende alsoo **Francheisgen/** Huysvrouwe vande voorsz. **Poppius/** in dese Stadt zijnde, haer selvē moeyt met eenighe Boecxkens, Brieven ende andere calumnieuse lasterschriften, comende van haren Man, ofte eenighe andere sijne mede-complicen, ende die onder de Gemeynte ende Borgerē alhier is brengende, streckende tot groote ongerustheyt vande goede Ingesetenen, ende tot nadeel vande Ho. Mo. Heerē Staten, ende tot lasteringe vande Christelijcke Overicheydt binnen deser Stede, mitsgaders de Christelijcke Gereformeerde
Kercke

Kercke hier te Lande : vverdt daerom Françoiſe met haere Kinderen deſe Stadt ende de vryheyt van dien verboden ende ontſeydt, ende niet langher dan 24. uren daer inne te blijven, indien ſy binnen deſer Stede is, ende niet vveder daer inne te comen , ten zy dat het mijn Heeren deſer Stede ghelieft.

Ed. Poppii Brief
Aende Remonſtrantſche Ghemeynte Chriſti binnen ter Goude.

De ghenade onſes Heeren Jeſu Chriſti/ de liefde Godts/ ende de ghemeynſchap des H. Gheeſtes zy met u allen. Amen.

SEer waerde ende beminde Broeders ende Suſters inden Heere Chriſto Jeſu / die ghy in deſe daghen der verdruckinghe de waerheydt/ die na de Godſalicheyt is/ trou-hertelijck lief hebt/ ende ſtandtvaſtelijck belijdet:

Alſo het Gode behaeght heeft/ dat hy my betrouwen ſoude het Euangelium / om 't ſelve / nae aerdt ende gheleghentheydt mijnes dienſtes / oock nae de mate der gaven my van hem mede ghedeylt: onder u lieden te verkondighen: ſoo den ick yverich over u met Godlijcke yverichheydt / om u een eyne maeght Chriſto den Hemelſchen Bruydegom toe te renghen / ende in ſijne ſalighe ghemeenſchap te behouden. Ende over ſulcks houde ick niet op / ghelijck altoos uwer te ghedencken in mijne ghebeden / alſoo oock in deſe quade daghen u te verſtercken inde waerheydt / die uyt de Prophetiſche ende Apoſtoliſche Schriften u ghetrouwelijck gheleert/ ende van u aengenomen is/ oock van u ende ons noch onder het cruys nu beleden wordt: mede u te vermanen/ dat ghy camperet voor 't gheloove/ dat is/ voor de onvervalſchte Leere des H. Euangeliums/ welck den heylighen eenmael overghegeven is: niet latende u als kinderen beweeght ende ommegevoert worden met allerley winden der Leere / in ongheſtadicheydt der menſchen door liſticheydt / die ſy ghebruycken/ om met dwalinghe te beſpringen : oock gheenſins neygende

nae de nieuwe Leeringhen / die nu tot oneere Godts ende Christi / ende groot naedeel der Godtsalicheydt in onse Vaderlandt inde publijcke Tempelen gheleert ende ghedreven worden: midtsgaders eyntelijck u te bidden ende te smeecken inden name Christi / dat ghy-lieden soudet wandelen waerdichlijck Gode / die u gheroepen heeft tot sijn Coninckrijcke ende heerlijckheydt: versterckt met alle sterckheydt nae sijne heerlijcke kracht tot lijdsaemheydt ende lanckmoedicheyt met blijdtschap: om alsoo volmaecktelijck te hopen op de ghenade / die u aengheboden wordt inde openbaringhe Jesu Christi. Hier toe hebbe ick / de handt aende ploegh Christi onder u gheslaghen hebbende / met vlijt ende sonder achterwaerts te sien ghearbeydt / ende brande noch door yver om daer in voort te gaen / nae dat Godt believen sal door my / een sijner minste Dienst-knechten / sijn werck uyt te richten. Och of de Vader aller barmherticheydt my verrijckte met de gaven sijns Gheestes / om u veel profijts nae der zielen te konnen toe-brenghen / ende door sijnen zeghen overvloedighe vrucht mijnes arbeydts tot sijner eere u dede ghenieten. Daer-en-tusschen legghe ick mijn pondt tot winninghe aen ende arbeyde / om in het kleyne / dat hy my betrouwt heeft, ghetrou bevonden te worden: daer van oock ghy mijn Brief sult zijn / die van vele menschen ghelesen werde / ende mijne ghetuyghen inden dach der verschijninghe Christi. Wt desen mijne oprechte yver tot ende voor u is oock voortghekomen mijn Brief / die ick onlanghs aen Bartholomæum Nicolai, een der Contra-Remonstrantsche Predicanten / die nu binnen ter Goude aen onse plaetse leeren / gesonden hebbe / ende van welcke mijn voornemen is nu een weynich met u te spreken. Verstaen hebbende dat vele onder u lieden / om de oeffeninghe hares Gods-dienstes in sware boeten ghecondemneert zijnde / en soeckende den Baillju met minder te contenteren van hem tot den ghemelten Bartholomæum gesonden werden om aldaer beter onderwijsinghe in't stuck van Religie te ontfanghen / hebbe ick my ghedronghen ghevonden in mijn ghemoedt / om my tusschen beyden te stellen / ende de Voorspraeck te worden van mijne eenvoudighe Toe-hoorders. Alsoo nu dit door mondelinghe t'samen-spreeckinghe niet

kond

konde gheschieden / hebbe ick de penne ghebruyckt/ en schrifteljjck desen Predikant/ by welcke ick meende dat noch eenighe christelijcke mededoochsaemheyt met de verdruckte was/ (doch bekenne nu daer in bedroghen te zijn) vertoont/ hoe gevaerlijck alsulcke maniere van onderwijsinghe sy voor hem/ ende voor de ghene/ die om soodanighe oorsaecke wille comen om hem te hooren spreken: midtsgaders welcke de voornaemste redenen zijn / daeromme de onse gheen gheestelijcke ghemeenschap inde oeffeninge des Godts-dienstes met de Contra-Remonstranten konnen houden. Doch is niet van noden de gheheele inhoudt des Briefs hier te verhalen: dewijle de E. Magistraet vander Goude / soo ick verstae / de selve meent door den druck in't licht te brengē/ daer aen my vriendschap geschieden sal. Want 'tghene wel ende Christelijck gedaen is/ schaemt sich niet voor den dach te komen / ende van een yder beschout ende gheoordeelt te worden. Voor dese tijt is my genoegh / u betuycht te hebben / dat 'tghene van my gheschreven is/ om uwent wille tot uwe voorstandt ende profijt gheschreven is. Op desen brief is my gheantwoordt/ niet uyt het studoor des Predikants / oock niet met redenen/ uyt de H. Schriftuere ghenomen/ om my eenich misverstandt aen te wijsen/ maer uyt het Raedt-huys / met klocke-geslach/ by openbare publicatie/ gedaen ontrent den middach op den 18. Novem. zijnde by u ordinaire marckt-dagh: inde welcke ick beschreven werde/ (men houde my ten besten/ soo ick in eenige woorden moechte feylen / alsoo de copie van't vonnisse in forma vande E. Magistraet niet heeft konnen gheimpetreert worden) dat ick vanden Synodo ghedeporteert/ ende om mijne vreemde factien ende nieuwe leeringhen vande Ho. Mo. Heeren Staten Generael uyt de vereenichde Nederlanden uytghevoert ende ghebannen ben: dat ick / niet achtende op mijn bannissement/ in't Landt ende inde Stadt vander Goude wederghekeert ben/ belepdende verboden vergaderingen/ de Ghemeyute teghen de Overheden ophitsende/ ende de ware Christelijcke Ghereformeerde Religie met leughenen beladdende: dat ick sulcks insonderheyt bewesen hebbe in seeckeren brief/ aen een haerder Predicanten gheschreven/ daer in ick den Predikant ende de E. Magistraet seer sy scheldende/

ende schrijvende/ dat de E. Magistraten niet waerdich zijn/ om haer tot de Tafel des Heeren te voeghen: alles doende/ so hare E.E. seggen/ om de goede ingesetenen tegen de Overicheyt op te hitsen/ en de Stadt in een bloedt-badt te brenghen: over sulcx wort allen Inwoonders der Stede vander Goude scherpelijck verboden my te logeeren/ te herbergen ofte eenige huys-vestinghe te gheven / onder peue van verlies van Poorter-recht en verbodt van neeringhe boven de boete van 300. guldens/ by 't Placcaet daer toe geordineert: wort oock belooft/ dat de ghene/ die my sal weten aen te brengen/ soo dat ick in apprehensie come / sal van der Stede weghen vereert worden met 300. guldens boven de 500. by 't Placcaet den selvighe toegeseydt. Ende of yemant over de proceduren ongerust ware/ wort aengeboden den ghenen/ die daeromme by de E. Magistraet willē komē/ contentement te doen (Soude het veylich zijn/ over sulcke sakē met de Magistraet selve/ na gegeven vonnisse/ in discourssen te komen/ daer een Brief/ aen een Predicant geschreven/ so beloont wort?) De E. Magistraet (mogelijck denckende/ dat ick alle sodanige menschelijcke donder-slaghen en blixemen door de Sonne-schijn der genade Gods/ die mijn herte verquickt en versterckt / lichtelijck soude doen verdwijnen) houdt hier mede niet op / maer tast my noch op een ander wijse aen: te gelijck publicerende/ dat mijn lieve Huysvrouwe Franchoise van Wallen-hoven, als haer moeyende met calumnieuse boecxkens en brieven van my en andere mijne complicen onder de Ghemeynte/ tot ontrustinge der selver en lasteringe vande Christelijcke Ghereformeerde Religie te brenghen (des aengaende sy nochtans noyt vande Magistraet beschuldicht/ ofte voor hare E. geciteert/ veel min daer op gehoort/ noch weyniger daer vā overtuyght is) en hare kinderen de Stadt en de vryheyt des selvē ontseyt wort/ sonder langer dan 24. uren daer in te mogē blijvē/ oock dat sy daer in niet mogen wederkeerē/ ten zy het mijn Heeren belieft. Also heeft dese stort-vlaegh/ met welcke men my heeft willen versticken/ oock op mijn Huysvrouwe en onnosele kinderē moeten vallē: en is niet genoegh geweest/ dat de kinderen/ die hare jarē nu hebbē/ hier nawaerts met droefheyt souden mogē verhalen/ wat haer Vader en Moeder om

de voor-

de voorstandt vande Euangelische waerheyt / ende vande vryheyt der conscientie in haer Vaderlant/ende specialijc binnen der Stede vander Goude/ hebben moeten lijden: maer is ooc haer stoffe gegeven/om te klagen/ende hare kinderen ende nacomelingen bekent te maken/dat sy/ (alle te samen gantsch onschuldich/ende meerendeels noch onnoosel/9.6 4. jaren oudt zijnde.) Ja ooc het kint/dat noch vande Moeder onder haer herte gedragen wort/uyt de Stadt van der Goude(daer in sy meerendeels geboren zijn) gebannen zijn. Wordt op salcker wijse wel tegen doot-slagers/Moordenaers/Lant-verraders geprocedeert? De Bailju Antoni Cloots bedencke/of dit niet van hem seer bevordert zy/ door de ongoddelijcke bitterheyt/die hy tegen my sonder oorsake opgenomen heeft/ (my noemende/ als hem sijne vleeschelijcke toorn sulcx raet/ een schelm/vlees-dief/ziel-moorder etc.ende dreygende my met de tanden te sullen scheuren/ so hy my krijgen kan: gelijc my van geloof-waerdige persoonen aengedient wort) ende door wraec-gierichheyt tegen mijn huysvrouwe/om dat sy op S. Martens dach in een schuyt met hem na den Hage varende/ende hem onbekent/doch namaels bekent gemaeckt zijnde/ op sijne onstuymige propoosten tegen de Remonst. ende hare leere/also met bescheydenheyt ende goede redenen antwoorde/dat hy niet veel wist te repliceren/dan ten uytersten te seggen/ghy liegt het. De Bailju beproeve in desen sijn herte/ ende so de sententie uyt desen oorsprongh voortcomt/ bedencke/ of dit justitie zy. Ende sal hem lichtelijc bewesen worden/dat S. Pieter/in wiens plaetse/hy seyt gecomen te zijn/ om ter Goude menschen te visschen/ (ist wel voor desen ghehoort/ dat een Schout de plaetse van S. Pieter betreckt?) door sulcke middelen geen menschen Christo gevangen heeft: maer dat dese Schout/ selve ten hooghsten van nooden heeft / uyt de Zee de vleeschelijcke affecten van Petro met het nette Christi opghetrocken te worden/op dat hy Christi moghe zijn. Maer/ om tot onse saecke weder te keeren / moghelijck sal dese / teghen mijn huysvrouwe ende kinderen ghedane publicatie/ so niet geexecuteert zijn. Het contrarie is u lieden bekent. Mijn Huysvrouwe verstaende/dat sy/een vrouwe met eeren/ ende van bekenden ende eerlijcken edelen geslachte der gener / die goet ende bloet ten tijden vande tyrannye van Duc-d'Alba/ voor de vryheyt

des Vaderlants opgesei hebbē gesproté oock Burgersche ter Stede vander Goude/ zijnde alsoo met hare onnosele kinderen ten toone gestelt/ ēn met so onrechtvaerdigen vonnisse onverhoort beswaert/ ēn gelijckmē hoeren ēn dieven (diemen te voren noch meermaels hoort/ ēn van hare booshept overtuygt) doet/ ter Stadt uytgheclept was / heeft haer des nae-middaeghs by de Burghemeesteren op't Raedt-huys laten vinden/ ende versocht copie van't vonnisse ende competente tijdt/ om hare saken te konnen verrichten/ met bygaende clachte/ datmen tegen haer aldus procedeerde. Haer is geantwoort/ dat sy 'sanderen daegs te neghen uren soude wederkomen/ als Schout ende Schepenen jeghenwoordich sijn souden/ met welcke het vonnisse ghevelt was. Comparerende ter ghesetter ure/ ende haer versoeck itererende/ heeft tot antwoordt ontfanghen/ dat haer alles werde afghesaghen / ende dat sy haer soude reguleeren nae 't gene dat gepubliceert was: vragende/ of sy haer dochterken/ 9. jaeren out zijnde/ welck alleen inde Stadt woonde/ ende op een handt-werck besteedt was/ (want de andere kinderen/ gelijck ooch de moeder selve/ alrede elwerts/ hier ēn daer verstropt zijnde woonden) inde stadt soude moghen blijven/ werde weder afgeslagen. Een eerlijck man met haer comparerende/ ende een woordt ten besten sprekende / op dat haer eenighe tijdt noch mochte vergunt worden/ overmidts hy aengaende de coop van onse huys yet met haer noch te verrichten hadde/ werde so begraut/ dat het hem wel heughen sal : sy selve klaghende over sulcke proceduren/ die sy noyt ghemeriteert hadde/ ende versoeckende de oorsake te weten/ werde met harde woorden bejegent / ēn meermaels belast te gaen / ende haer wegh te maecken/ ofte datmen haer soude voeten maecken ende doen gaen. Alsoo is mijn Huysvrouwe swack van lichaem/ door ghedurighe sinckinge van catarren beroerte onderwarich (ter welcker opsichte een van de Schepenen in jeghenwoordichept vande andere op't Raethuys weynighe daghen te voren/ als sy quam opdracht doen van haer vercochte huys/ zijnde dit de oorsake van haer comste inde Stadt / seyde dat sy haer voor alle verschrickinge moste wachtē.) Ooch bevrucht zijnde/ en geē twee uren hebbende na de tijt/ op welcke de Borgemeesters selve haer hadden be-

last weder te compareren/met hare twee dochterkens/'teen e 9. 'tander 4. jaren oudt zijnde/upt de Stadt gedreven. Daer nae heeftmen noch de Coopman van onse hups op't Raedt-Hups ontboden ende ondersiaen/of hy de custingh-brief ende 'tgerede gelde betaelt hadde. Waer toe dit diende/is lichtelijck te dencken. Dit is d'inhoudt van't antwoordt op mijn brief/ vanden Predicant Bartholomeo niet wel immediatelijck ghestelde/maer by de E. Magistraet ofte gheoccasioneert/ofte veroorsaeckt ende te wege gebracht: daer in het my noch verheught/dat mijn brief ingheftelt zijnde tot u profijt/de onverdiende schade / die daer upt sonder mijn schuldt voorkomt/my ende de mijne alleen betreffet/uptghenomen de dreyginghe van swaerder straffe tegen de ghene / die my souden moghen logeeren. Maer wat dunckt u van soodanighen Predikant? can hy niet meesterlijck de brieven / die hem toeghesonden worden / beantwoorden? is het niet een aenghename stijl ende betamelijck een Leeraer onder de Ghereformeerde/die gewoon zijn te seggen / dat de vyanden der Kercke Godts ghemeenlijck de wereldtlijcke arm ghebrupcken/ om de waerheydt te onderdrucken? De Brief was aen hem ghefchreven/ende toe ghesegelt gesonden/met versoeck/dat hy den inhoudt tusschen Godt ende sijne conscientie nae dencken wilde: ende met vertrouwen / dat hy 'tgene upt een goet meenend' herte in een goede saecke ten goeden eynde van my ghedaen werde / niet anders dan int goede nemen soude: wasser yet missept (als neen) ofte niet nae sijn humeuren gesteldt/soomen my geen beter onderrichtinge waerdich achtede/konde men hem niet int vergeet-boeck stellen/ende houden als niet gesept? de brief is doch een stomme bode / ende soude hem met repliquen eñ instantien het hooft niet seer gemaeckt hebben. Moeste dese brief inde Kercke-raedt gebracht/ ende op't Raedt-hups bekent gemaeckt worden/ om aldaer sodanigẽ antwoort te halen. Eñ indien dese Predicant vreesden culpabel te sullen zijn voor de E. Magistraet/soo hy van alsulcken persoon / als ick by de hare ghehouden worde te zijn/ een brief ontfanghen soude / sonder die hare E. E. te communiceeren/ (wordt nochtans van gheen Landt-saecken daer in ghesprooken) moeste hy immers d'Autheur voor alle on-

heyl ende schade eerst gheeraveert hebben: hare E. E. doendi verstaen/ dat het een particuliere Brief was/ aen hem alleen by forme van communicatie ghescreven: niemandt insecte- rerende/ maer 't verstandt des Schrijvers/ sonder de ghene/ die 't anders verstaen/ te oordeelen/ uytdruckende: dat sulcx tot allen tijden ende dickmael op onghevoeghlijcker manie- re/ ghesciedt is: dat eenighe vande Remonstranten aen ha- re Ho. Mo. selve ghescreven hebben / sonder daer over met nieuwe vonnisse beswaert te zijn: dat / soo yet onredelijcks inden Brief ware/ (als neen) hy sijn profijt daer mede doen konde by de Remonstrants-gesinde: datmen den verdruck- ten oock wel een woordt ten besten behoort te houden: ende datmen in alle ghevalle daer op letten moeste / dat sijne ende hare oogh-merck / welck is / het volck tot de Kerck te trec- ken / door het nieuwe vonnisse niet ghekrenckt werde: te meerder / dewijle doch de lieden om der harde proceduren wille seer af-keerich van haer zijn / ghelijck sulcks oock voornemelijck inden Brief verhandelt wordt. Dit moeste Bartholomeus eerst den Heeren gheperstuadeert hebben/ als hy mijn Brief haere E. E. in handen wilde laten ko- men. Wat hy gedaen heeft/weet hy selve best: de uytkom- ste leert ons het contrarie Ende of schoon warachtich wae- re/ dat de Brief van een Stadts-bode / ghelijck eenighe seg- ghen / uyt sijn huys ghehaelt zy: so voldoet dat doch niet den ghenen/ die weten wat inde Wereldt omme-gaet: ende kan oock 't selve sijn conscientie niet payen Ghewisselijck/in- dien ick sulcks teghen yemandt/ die belangende Religions- saecken aen my alsoo ghescreven hadde / quame te pleghen/ soude ick my des diensies des Euangelij onwaerdich ach- ten / ende mijn conscientie soude my grootelijcks daer over knaghen ende quellen. Maer soo ick/ nu acht hondert gul- dens waerdich geachtet zijnde/ verraden / overgelevert / in eeuwige gevangenisse opghesloten/ ofte noch swaerder ghe- tracteert werde / sal hy hem daer in / by soo verre het een goedt werck is / moghen verheughen / dat hy sijn deel daer aen ghewracht heeft. Hier-en-tusschen hebt ghy nu Bartholomæum leeren kennen / ende kondt / sonder u door den mode- raten schijn ende sijne smeeckende woorden te laten bedrie- ghen/

gen/weten/ wie en hoedanich hy is: het welcke u geen kleyn profijt sal toe-brenghen / dienende tot waerschouwinghe/ om u van sijne ghemeenschap te onthouden / ende te bedencken / hoe ghevaerlijck het zy / met hem in communicatie te komen van Religions saecken / voor de ghene / die van hem in verstandt verschillen. Godt gheve / dat hy tijdelijck sijne weghen besinne/ ende leedtwesen bethoonende ghenade vinde. Ick kome nu tot het vonnisse selve / voor soo veele het mijn persoon betreft. Het is my een gheringhe saecke/ van menschen / die de adem inder neuse hebben / ofte van eenighen menschelijcken daghe / gheoordeelt te worden: want ick kenne my in desen deele gantsch onschuldich / ende/ die my beoordeelt hebben/ zijn niet machtich te bewijsen het ghene sy my te laste legghen. Mijn roem is dit / het ghetuyghenisse mijner conscientie/ dat ick in eenvoudicheydt ende oprechticheydt in't werck mijnes diensts (andersins een arm ende ellendich sondaer voor de ooghen Gods zijnde) onder u lieden ghewandelt hebbe: ende dat ick soo inden Synodo/ als daer na/ tot noch toe niet anders ghedaen hebbe (in een woordt ofte omstandicheydt soude ick niet gaerne achterhaelt worden) dan 't ghene ick verstae in conscientie/ Christo ende sijn Ghemeynte schuldich te zijn. Derhalven ben ick bereydt/ met den ghenen/ die over my aldus ghevonnisset hebben/ voor den Richter der levendighe ende doode te verschijnen/ op dat van hem/ by welcke gheen uytneminge der personen is/ tusschen haer ende my geoordeelt werde. Hy staet voor de deure / en sal haestelijck komen / oock niet vertoeven: en dan sullen so wel die nu sitten om te oordeelen/ als die gheoordeelt worden/ een rechtvaerdich oordeel ende loon na hare wercken ontfanghen. De E. Magistraet vander Goude leyt my te laste in hare sententie/ so ick berichtet werde/ nieuwe leeringhen/ vreemde factien/ ophitsinghe der Gemeynte tegen de Overicheden / logen-tael int beladden van de Gereformeerde Religie etc. Mijn meeninge is niet/ hier teghen nu een Apologie te stellen. Mijne verantwoordinghe / dickmael ende verscheydentlijck voor desen ghedaen / is bekent: ende ick wete / dat ghy de selve in uwe herte approbeert/ en houdet op waerheydt gegrondet te zijn/

sonder u door eenighe beschuldigingen/ van wie de selve noch souden mogen voort-komen/ in desen deele te laten ontrusten Dit is my genoech/ om alle vreese af te leggen / dat hier door yemant soude mogen versWarkt worden. Maer mijn Richters/ en sonderlinge den drie Borgemeesteren/ Cornelis Adriaensz. Hout-man/ Gijsbert Hendricksz. 't Hert/ en Gijsbert Hendricksz. Zeep-sieder/ (de welcke alle drie tot op den Dortschen Synodum toe met my en de Gemeynte/ die nu verdruct wordt / het Avontmael des Heeren gehouden hebben: d'eerste/ hoewel hy neyghde nae 't gevoelen der Contra-Remonstranten / het welcke hy niet wel en verstondt / ghesint zijnde om vrede en broederschap met ons te houden: d'andere twee sonderlingh contentement ende behaghen aen de Leere/ die sy van my ende mijn mede-dienaers hoorden / tot den laetsten toe ghenomen/ ghetoont ende betuyght hebbende) ghebe ick tusschen Godt ende hare conscientien te bedencken/ wat nieuwe Leeringhen ick ghedreven hebbe. Want om ghene andere/ dan die sy ghehoort/ geapprobeert ende vele jaren beleden hebben/ ben ick vanden Contra-Remonstrantschen Synodo sonder my te moghen verantwoorden / uyt partyschap ON rechtveerdichlijck veroordeelt ende uyt mijnen dienst ghe worpen. Connen haere E. E. in oprechticheydt des herten met seeckere kennisse segghen / nu te bevinden/ dat sy van my ende mijne mede-deenaers mis-leydet zijn: soo behooren hare E. E./ danckende Godt voor 't licht/ dat sy meenen haer verschenen te zijn (ick houde/ dat het dicke duysternisse is / niet van Godt voort-komende) met my mede-lijden te hebben/ ende door hare Predicant/ aen welcke ick ghescreven hebbe/ my beter te doen onderrichten. Oock sullen alle Inghesetenen des Landts uyt mijne Predicatien / onder de name van *de Enghe Poorte* ghedruckt/ van mijne Leeringhen konnen oordeelen. Ende ghy-lieden weet / hoe ick alleszins daer nae getrachtet hebbe/ om u Discipulen der H. Schrift die u wijs kan maecken tot der salicheydt / te doen worden ende sonderlinghe/ om u uyt de H. Schrift de gheboden Jesu Christi klaerlijck voor ooghen te stellen / in te prenten/ ende de ghehoorsaemheydt der selver ten hooghsten te recommanderen. 't Ghene van facitzen geseydt wordt / is de oude

beschuldiginghe/daer door de Satan / so int oude Testament de Propheten Gods/ als int Nieuwe dē Heere Christum sel-ve en syn getrouste Dienaren heeft gesocht swart / ende haer Leere onvruchtbaer te maken/ jae haer van't leven ter doodt te brenghen. Ende ick segghe brymoedichlijck alle mijne Richters aen / dat sy alle te samen niet machtich en zijn een eenich ken-teecken van mijn factieuse aerdt / ofte eenich werck/by my ghedaen na factie smakende/voort te brengen. Dat ick beschuldicht werde/de Gemeynte tegen de Overic-heydt opghehitst te hebben / sult ghy lieden voor my beant-woorden/ ende de Magistraet aensegghen/ dat het contrarie waerachtich is. Een vreden-basuyne hebbe ick gheblasen: tot Christelijcke ghehoorsaemheyt der Overheden hebbe ick gheraeden: lijdtsaemheydt hebbe ick gherecommandeert. God geve/dat de tijdē niet komē/in welcke de Magistraten wel souden om duysenden wenschen / soodanighe Predikers te hebben/om de Onderdanen in stilte te behouden als sy nu soecken door belofte van vijf-hondert eñ acht-hondert gul-dens tot eeuwighe ghevangheniße ofte noch swaerder lij-den te brenghen. Wil-men segghen/ dat Godes woordt pre-diken ende de Gods-dienst oeffenen sonder acht te nemen op contrarie Placcaten der Overicheden sy het volck ophitsen/ soo moet men eerst sententie strijcken teghen Christum / de Propheten ende Apostelen: met welcke ick gaerne wil schul-dich bevonden worden/ lijden ende sterven. Hier ontluyckt mijn herte/ ende mijn ziele roept / Gheloost sy Godt ende de Vader J. Christi/ die genade gegheven heeft dat sijne god-lijcke waerheydt / die hy ons bekent ghemaeckt heeft / in't vyer der verdruckinghen beproeft zijnde / door Christelijcke verdraechsaemheyt der ghene/ die de selve belijden/ vele duy-senden menschen is aenghenaem ghemaeckt / midtsgaders door de verstroeyinge in verscheyden Landen ende Coninck-rijcken verspreyt. Men gheeft oock voor/ dat ick de ware Christelijcke Gereformeerde Religie met leughenen verlad-de: maer de Heeren abuseren haer grootelijcks. Want de Contra-Remonstrantsche Religie / soo die nu staet / is niet de oude ware Ghereformeerde/ maer een gantsch nieuwe en-de van de Reformatie af-wijckende/ Religie, inden Dorts-

 schen

schen Synodo Anno 1618. ende 1619. eerst ghebozen / ende over sulcx ontrent derde-half jaer nu oudt zijnde. Door die tijdt is noyt de Leere / die inden Dortschen Synodo ghearresteert / ende als een noodtsaeckelijck deel der Religie ghecanoniseert is / door 't gevoelen der Gereformeerde Kercken bekent ende aenghenomen geweest. Men heeft tot dier tijdt toe vande Ghereformeerde Religie gheoordeelt uyt de harmonie ofte over-een-draginghe vande Confessien der Gereformeerde Kercken: onder welcke ghene is / oock selfs niet de Nederlantsche / die de Dortsche Leere klaerlijck / veel wenniger met aenwijsinghe van noodtsakelijckheydt stelt / maer verscheydene / die uytdruckelijck het contrarie belijden / welcke nu door de Dortsche Vaders / dier sommige nochtans onder de mantel van eene der selve (namelijck de Augsborchsche Confessie) schuylende des Rijcks vryheyt en openbare oeffeninghe haerder Religie noch te deser ure ghenieten / uyt het Register der Ghereformeerde uytgekeurt zijn. So dat nu de Contra-Remonstranten / en alle die jae en Amen op de decreten des Dortschen Synodi seggen / andere uytsluytende / hoedanighe Ghereformeerde Kercke men te voren niet ghekent heeft / een nieuwe secte geworden zijn: gantsch onghelijck de eerste Ghereformeerde Nederlandtsche Kercke. Want dese kende geen nootsaeckelijckheydt van menschen-leeringhen: pleeghde hare Gods-dienst tegē de Placcaten vandē Keyser / ende dē Coningh van Spaengien / en verklaerde daer in wel te doen / om haere conscientien Gode reyn te houden: werde vervolght: en betuyghde / dat de Overicheden mochten en behoordē verscheyden Religie in haer Lant te gedoogē. Maer dese nieuwe Dortsche secte verbint de menschen aen hare arresten / jae doet ongodlijckē sweeren (gelijc tot Aléz in Vranckrijck geschiet is / en soomen Bartholomeo ghelooven mach / van alle Predikanten hier te Lande oock sal moeten ghedaen worden / op dat de Kercke in sekere ruste blijve) datmen daer van niet afwijcken sal: sy roept / datse factieuse zijn / die om hare conscientien inde Gods-dienst te quijten / de Placcaten der Overicheden ongehoorsaem zijn: zy vervolght / banght / bannet / die / vreedsame bywooninghe aenbiedende / van haer verschillen; ende wil gantschelijck alleen woonen. Willen-

zy /

zy/ ſoodanighe zijnde/ niet te min Ghereformeerde genaemt
worden / ick late haer met die name vrolijck zijn: ende wil
daerom gheen harnaſch teghen haer aentrecken: doch ick
ſalſe voor gheen Chriſtelijck-Gereformeerde houden. Hier-
en-tuſſchen ſegghe ick noch-mael/ dat de Heeren haer groo-
telijcks abuſeren / my te laſte legghende / dat ick de Ghere-
formeerde Religie beeladde: Hare E. E. moeſten die Man
al elwerts ſoecken/ ende ſullen hem nergens ſeeckerder vin-
den/ als inden Dortſchen Synodo: De Synodale Vaders
hebben de Ghereformeerde Religie alſoo beekladdet/ende ſoo-
danige ſmette aenghewreven door hare ſchadelijcke Leerin-
ghen ende onchriſtelijcke Proceduéren/die daer op ghevolght
zijn/dat ſy in vele jaren de ſelve niet weder ſullen connen daer
van ſuyveren/ofte alſo opponcken/ datſe by de verſtandige
aengenaem zy: hare Canones en̄ ſententie leggen daer/ ende
connen niet gelochent worden: ende die noch de ſchandelijck-
heyt der ſelve niet mercken/ ſullen metter tijt oogen krijgen/
om te ſien. Hare Proceduéren zijn mede door't geheele Lant
bekent. Ick bekenne gaerne/dat ic na eyſch mijnes Amptes
vande Dortſche Leeringen ſpreke ende oordeele/ ghelijck ick
daer van in mijn herte gevoele/ (leughenen my te laſte te leg-
gen is ſeer licht/maer die ſelfs aen't ghene / daer van hy my
beſchuldicht/niet wil ſchuldich bevonden worden / moet be-
wijs bybrengen) met meerder oprechticheydt daer in hande-
lende/ dan Bartholomæus ende de ſijne / die/ de Canons des
Synodi onderteyckēt hebbēde/en̄ door belofte verplicht zijn/
die het volck te leeren/nu ende dan den eenvoudighen / om
haer aen te locken/ſoecken wijs te maecken/dat niet anders
in de Kercke gheleert wordt/ als te voren gheleert is: welcke
Leere nochtans inden Synodo ghecondemneert is/ ende om
welcker Leere wille uwe voorighe Predicanten ghebannen
zijn/ende in eeuwighe ghevangheniſſen opgheſloten worden.
Maer alle deſe ſaecken / daer mede ick ſoo leelijck afgemaelt
worde/ ſullen moghelijck in mijn Brief blijcken. De E.
Magiſtraet vander Goude ſchijnt ſoo te oordeelen: maer
indien haere E. E. ghelieft hadde de ſelve Brief/ doe het
Synniſſe ghepubliceert werde / mede af te leeſen / ſoude
het Volck naerder kenniſſe daer van ghehadt hebben/ ende

niet van noode ghe weest zijn / dat hare E. E. als of inde sen-tentie gheen ghenoeghsaem bewijs by ghebracht waere / be-loven souden de ontrustede ghemoederen der ghene / die tot haer wilden komen / te contenteren. Doch dit kan noch ghe-holpen worden indien hare E. gelieft de selve Brief door den druck ghemeyn te maken. Als-se voor den dach komen sal / bevele ick den onpartydighen Leser het oordeel. De senten-tie meldet / na dat my bericht ghedaen wordt / dat ick schelde de Predikant ende de Overicheydt. De Brief selve sal haer Autheur ontschuldighen / ende een yeder doen glooven / dat-ter niet een scheldt-woordt in ghevonden wordt / maer dat ick int vriendelijcke den Predikant bejeghene / ende met eer-biedinge vande Magistraet spreecke. Wel is waer / dat ick de Placcaten / ende de procedueren / dewelcke inde executien der selve ghevolght worden / onchristelijck noeme: Doch dit is gheen schelden / maer de sake noemen / soodanich sy inder daedt ende waerheydt is: het innerlijcke ghevoelen mijns herten (want konde ick verstaen / datse Christelijck waren / ick soude my in alle onderdanicheydt de selve onderwerpen) dies aengaende betuyghen tot onderrichtinghe des ghenen met welcke ick spreecke / ende de E. Magistraet / welck ick amptes-halven schuldich ben / van soo groote misshandelin-ghen / in welcke hare eyghene Predikanten haer lief koosen / jae strijven / ernstelijck waerschouwen. Dit hebben oock ge-daen de H. Propheten ende Apostelen. Ende soo de Cantra-Remonstranten willen ghedencken aende dagen der verdruc-kinghe vande ghene / welcker naekomelinghen sy haer roe-men te zijn / sal haer oock wel inden sinne comen / hoe sy doe al vande Placcaten ende de executien der selve gheoordeelt / ge-sproken ende gheschreven hebben. Is dit van haer wel ge-daen / waerom sal het in my een misdaedt zijn? Is het / wan-neer 't van hen-lieden ghesch iedt / de saecke met haer eyghen name noemen / waerom sal het my voor schelden toegherec-kent worden? Men sal segghen / dese Placcaten zijn Chri-stelijcke Placcaten. Ick wete / datmen-se alsoo noemt / oock in ghedruckte boeckgens: maer wat reden gheeftmen daer van? om dat de Heeren Staten Christen-Overicheden zijn? De Keyser Carolus de vijfde ende de Coningh van Spaen-gien /

gien / die eertijdts Placcaten maeckten / werden oock onder de Christen-Overheden ghetelt: De Coningh van Vranckrijck werdt ghenaemt de alder-Christelijckste / ende heeft eertijdts ghemaeckt Placcaten / die de Ghereformeerde gheensins voor Christelijcke houden: ende hoe de Contra-Remonstranten oordeelen van 'tghene nu in Vranckrijck gheschiedt / weten sy selve / en blijckt oock niet donckerlijck uyt de clachten ende hevighe propoosten van vele. Doch onse Heeren Staten / salmen segghen / zijn Voor-standers ende Voester-heeren van de waere Christelijcke Ghereformeerde Religie. Verre zy het van my / dat ick hare Ho. Mo. oordeelen soude: maer dit sal ick met eerbiedinghe segghen / dat hare Ho. Mo. in het publiceren van dese Placcaten ende inde executien der selve teghen de Remonstranten / die oprechte Christenen ende Lief hebbers der waere Christelijcke Religie zijn / haer soodanighe niet betoonen. Het is dickmael gheschiedt / dat Coninghen / Princen / ende andere Overicheden door de Kerckelijcke personen mis-leydet zijn. Wat nu gebeurt / late ick oordeelen de ghene / die de uytmuytende bitterheydt der Contra-Remonstranten ende hare listen / om de Regentē des Landts door onderteeckeninghe van hare Dortsche Canons hun alleene te verplichten / ende de jeghenwoordighe ghelegentheydt vande Nederlanden / te rechte kennen. Meenen de Overicheden nochtans in desen wel te doen: ick bevele het Gode ende hare conscientien / ende segghe / beneffens dat sy behooren beter te weten / dat die de Apostelen doodden / oock meenden Gode daer mede dienst te doen. Indien oock hare Ho. Mo. ende de Contra-Remonstrantsch-ghesinde in ende buyten dese Landen / haer op den Dortschen Synodum als op een vasten grondt in desen / verlaten / sullen sy haer selven bedrieghen / ende eyndelijck bevinden / dat sy op een sandtgrondt gebouwet hebben. Het is niet wonder / dat een Moeder haer eyghen kindt cusset / ende dat yemandt die door sijne affecten ghedreven wordt / hem selven in alle saken 't recht toewijset. Dit hebben de Synodale Vaders oock ghedaen / bequame tijdt bekomen hebbende / om aenklaghers en Richters in haer eyghen sake te zijn / ende hebben hare monstreuse gheboorte / als een schoon gesondt kindt niet alleenlijck selve

gheenſſet'/ maer oock andere om te moeten 'tſelve omhelſen toe-ghesonden. Doch het ſal metter tijdt blijcken / dat haer kint gheen ghedaente Christi heeft/ende dat hare plantinghe niet is vanden Alder-hooghsten. Ende / hoewel ick gheen Propheet ben/oock geenes Propheten Sone / so twijffele ick niet/ (want Godt ſal over ſijne ende ſijnes Soons J. Christi eere/ mitſgaders over de Euangeliſche ſalichmakende waerheyt jalours zijn) of het Dortſche Synodus ſal noch het middel zijn / daer door de Contra-Remonſtrantſche Religie ten val comen / ende by alle verſtandighe ſtinckende worden ſal. De tijdt ſal de waerheyt mede-brengen. Daerentuſſchen is te verwonderen/ jae te verfoeyen/ de ſtoute vermetelheyt der Contra-Remonſtranten/ daer door ſy haer alſo draghen/ als of alles/ wat hun ten minſten tot na-deel dienet / als onchriſtelijck uyt-ghecreten/maer 'tghene/ſo ſy reeckenen/haer profitabel is / (hoewel andere onſchuldighe daer door jammerlijck met placcaten ende executien der ſelve onderdruckt worden) ſonder yemandts tegen-ſpreecken voor Chriſtelijck ghehouden moeſte worden. Van wie hebben ſy dit privilegium? Sijn de Dortſche Vaders Apoſtelen Chriſti ghewëeſt? is der Contra-Remonſtranten leere onfeylbaer? Die hare herten Chriſto ende ſijne waerheyt gheheylighet hebben / oordeelen anders daer van / ende houden voor Chriſtelijck alleenlijck 't gene met Chriſti woordt over een comt. Ende na deſen regel noeme ick mede de hedendaeghſche placcaten ende de executien der ſelve onchriſtelijck: want ick verſtae/ datſe reghelrecht ſtrijden met de gheboden Chriſti / verbiedende de oeffeninghe des Gods-dienſtes/ ende de wercken der liefde / die van Chriſto ſo ernſtelijck bevolen/ende met ſo groote beloften ver-eert zijn : daer op ſiende/ick oock eens inden brief ſpreke van conſcientie-dwang/onder welcke wy nu moeten ſuchten: het welcke Bartholomeus lichtelijcker onwaerheyt noemen ſal/ (ghelijck ick verſtae dat hy doet) dan ſulcks te zijn bewijſen. Soude dit ſchelden zijn / ghelijck het vonniſſe vande E. Magiſtraet ter Goude luydt? So ſullen vele heylige mannen ende getrouwe Dienaren Gods met my ſchuldigh bevonden worden : ende alſulck ſchelden tegen de ſonden der menſchen/ of ſy het ſchoon qualijck nemen/ heeft my Godt bevolen/ met

[...]negginghe/dat ick andersins aen haren bloede schuldigh sal [z]ijn. Maer het vonnisse vande gemelte E. Magistraet gaet [v]erder/ende druckt upt/dat ick in mijn brief oordeele/dat ha[r]e E.E. niet waerdigh zijn / haer tot de tafel des Heeren te [n]oeghen : ende dit woordt/soo ick verstae / van hare E.E. ten [h]oochsten qualijck genomen. Waerom doch? Soude het nieu [z]ijn/ dat iemandt/ die van haer uptgestoten/ een valsch Lee[r]aer verclaert/ten lande uptgevoert/ende weder in't landt co[m]ende met eeuwighe ghevangenisse / ende noch swaerder ge[d]repgt is/also van haer oordeelde? Soude ooc alsulck oordeel [h]aer eenichsins wee connen doen? indien Neen : waerom ver[g]ramme hare E.E. hierom so seer tegen my ? of isser noch ee[n]ich na-druc int herte/dat mijn seggen al van eenich gewich[t] moet gehoude worde? hare E.E. seggen nochtans/dat ick [n]iet onwaerheyt my een Dienst-knecht Christi en sijner Ge[m]eynte noeme: ('t contrarie weet hy/den welcke ick diene/en [d]e gene/die mijne dienst ghenieten.) Waerom ontroeren haer [d]an hare E.E. so seer over het seggen van soodanighen men[s]che ? Doch het is groot abuys: ick segge nergens in mijnen Brief/dat hare E.E. waerdich ofte onwaerdich zijn/haer te [v]oegen tot de Tafel des Heere : De Heeren lesen de Brief/so [m]enichmael het haer belieft/ sy sullen 't selvighe daer in niet [v]inden. Ick schrijve aen haren Predikant/die tege verschey[d]ene geseyt heeft/ dat hy de Procedueren / die teghen de Re[m]onstranten ghehouden worden/niet goedt kent : ende desen [o]vertuyge ick/ dat hy de selve nochtans metter daedt appro[b]eert/om dat hy de Heere/ die de vonnissen over de Burgers [v]ellen/ en diese executeren/ als waerdighe disch-genoten aen [d]e Tafel des Heeren ontfanght : oock voeghe ick daer by/ [d]at hy (de Procedueren improberende) gheen excuse kan [v]inden inde Placcaten van haere Hog. Mog. om de gesub[or]dineerde Overheden tot de Tafel des Heeren te ontfan[g]hen/ sonder de selve te ontheylighen. Daer upt blijckt/ dat [ic]k niet oordeele vande waerdicheydt ofte onwaerdicheydt [de]r Magistraet/ maer wijse den Predikant aen / dat hy de [P]rocedueren/die hy somtijdts mispríjst/ in der daedt goedt [k]ent / dewijle hy de Magistraeten aende Tafel des Hee[re]n ontfanght. Ende over sulcks hebben de Heeren ter

Goude

Goude gheen oorsaecke op my toornich te zijn/ maer konnen met redē bestraffen haer Predikant/ dat hy/nu ende dan misnoeghen toonende over hare Procedueren / anderen oorsake gheeft te besluyten/dat hare E E. niet waerdich souden zijn/ haer aen de Tafel des Heeren te voeghen/ ende van hem voor onwaerdighe disch-genoten gehouden worden/hoewel hy hare E.E. daer toe met uyterste neerstigheydt raedt ende noodicht. Wel is waer/ dat dese Predikant somtijdts oock wel een ander tale spreeckt : maer dese sijne ongestadicheyt meriteert noch meer bestraft te worden. Want het betaemt gheen Predikant / huyden te segghen / dat hem niet behaghen de Procedueren/ die teghen de Remonstranten gebruyckt worden: morghen by andere te betuyghen / dat de Magistraten recht daer toe hebben / ende dat sy het behooren te doen/ bewijle de H.H. Staten Souverayne Overicheden zijn (alsoo justificerende alle de wreede vervolgingen/ vande Roomsche Keysers eertijdts tegen de Christenen / ende vande Coningh van Spaengien door Duc-d'Alba in dese Landen gepleeght: want sy oock Souverayne Overicheden waren. De exceptie/ diemen ghemeenlijck bybrenght vande ongelijckheydt ten opsichte vande Ghereformeerde Religie / is onghefundeert/ ende by de verstandighe van gheener waerde.) Jae/ ghelijck die het selve ghehoort ende wel meenen verstaen te hebben / betuyghen / dat Wtenbogaert / Grevinchovius/ Poppius ende meer andere/ de Ghereformeerde Kercke beloofte ghedaen/ ende haer aen de selve verplicht hebbende / nu hare rechtvaerdighe straffe draghen / ende behooren met het Materiale swaert (Borghers vander Goude hoort/ hoe vol van Christi Gheest ende sachtmoedicheyt de Predikant Bartholomæus zy) ghestraft te worden. Indien Bartholomæus Richter ware/ de ghemelte Persoonen souden haer vonnisse al wech hebben : doch ick hope/ dat meerder billickheydt by de E. Magistraet sal bevonden worden. Ghelijcke ongestadicheydt is het oock/ dat Bartholomæus, spreeckende vande Dortsche Canons /somtijdts seydt / men leert soo niet inde Kercke/ men is daer niet aen ghebonden etc. somtijdts / dat hy de Leere / daer in ghearresteert / met sijn bloedt wil onderteeckenen : somtijdts oock/dat het gevoelen der Remonstranten

ſtranten over de vijf artikulen lijdelijck is / ende dat de ſalicheydt aen't verſchil niet hanght / ſomtijdts wederom de Remonſtranten beſchuldicht / dat ſy voor eenighe jaren / doe de ſaken gantſch anders ſtonden / ſulcks hebben geſeydt. Over deſe ende diergheliicke ongheſtadighe propooſten / die ofte uyt een twijffelende conſcientie voortkomen / ofte ten deele teghen conſcientie geſproken worden / hem ernſtelijck te vermanen / hadden de Heeren billijcke oorſake. Maer het heeft hare E. E. behaeght / liever teghen my / die nochtans haere E.E. niet miſdaen hebbe / haren toorn te wenden / ẽn my met ſodanigen nieuwen vonniſſe te beſwarẽ. Ick ſal mijn ziele in patientie beſittẽ / wetende / dat God na dit vonniſſe niet oordelen ſal Belangende 't gene noch voorder in't vonniſſe volgt / namelijc / dat alles / welc my te laſte gelegt wort / dient / om de Ingeſetenen tegen hare Overicheydt op te hitſen / ende de Stadt in een bloedt-badt te brenghen / is op't eerſte lidt int voorgaende ghenoegh gheſeydt: op't laetſte gheve ick alle verſtandighe te bedencken / of een toegheʒeghelde Brief / aen een Contra-Remonſtrantſch Predikant geſonden ende daer van gheen coppye / oock niet de lecture vande minute yemandt verguut is / voor al eer de Predikant ſelve de Brief onder vele bekent gemaeckt heeft / wel ſoude konnen vanden Autheur ghericht zijn / om een bloed-badt inde Stadt aen te richten / ofte eenichſins daer toe dienen. Het is / bekenne ick / een groote miſdaedt / de goede Borgherye in het bloedt te willen doen baden: maer wete oock / dat ick niet alleen vande daedt / maer oock vande gedachten reyn ben / jae bereydt / met mijn bloedt de behoudeniſſe vande Borgerye te coopen. De Richters / welcker vele my langhe ghekent / mijn compoortement gheſien / ende familiaerlijck met my gheconverſeert hebben / willen gaen in haere eyghene conſcientien / ende bedencken / wat bewijs ſy ter contrarie wetẽ Nochtans fundeerẽ ſy hier op het diſpoſitijf van hare ſententie: daer in ſy allẽ ende yeder Borgher ofte Inwoonder der Stede vander Goude verbieden my te logeeren / te herberghen / ofte eenige huys-veſtinge te verleenen / onder pene van boven de boete van 300. gulden (dit waere immers ghenoech) haer Poorter-recht te ſullen verlieſen / ende dat haer neeringhe haer ſal verboden worden.

(Is dit de liefde/ van welcke in hare bedieninge des Avontmaels belijdenisse ghedaen wordt: soude ick wel segghen, mijn ziele kome in hare raedt ofte ghemeenschap niet.) Beminde Broeders ende Susters in Christo / het soude my van herten jammeren/ indien yemandt onder u lieden om mijnen 't wille in soo groote schade verballen soude: maer nochtans vertrouwe ick / dat ghy / inde Schole Christi gheleert hebbende het Hemelsche Poorterschap ende de eeuwige winninghe meerder te achten/ dan alles wat op aerden is: oock wetende/ dat door dit vonnisse een deught / van Christo u geboden/ soo groote straffe waerdich gheacht wordt: noch uwe Christelijcke aerdt betoonen/ ende voor de Dienaren Christi, oock voor my/ een schuyl-plaetse/ ghelijck Obadias ten tijden Achabs ende Jesabels voor de Propheten des Heeren dede/ bereyden sult. Voorts beloven de Heeren den genen/ die my weet aen te brengen/ also dat ic in apprehensie kome/ boven de vijf-hondert guldens/ by het Placcaet gestatueert/ met noch drie-hondert guldens van weghen der Stede van der Goude te vereeren. Ick hadde noyt verwacht / dat op mijn schrift / een bladt papiers groot / soo excessiven Brief-loon tot laste vande Borgherye soude ghestelt worden: oock niet/ dat ick arme aerdt-worm/ de minste onder alle Dienstknechten Christi/ ende bereydt zijnde/ om nae mijne gheringe gaven een yeder dē wegh te wijsen/ om na ziele ēn lichaem de eeuwighe helsche ghevangenisse te ontgaen/ op acht-hondert guldens soude ghetaxeert worden/ om na 't lichaem met eeuwighe ghevanghenisse/ ofte noch swaerder / van den ghenen/ die niet een ure levens seecker zijn/ ghestraft te worden. De straffe hebbe ick niet verdient: de prijs ben ic niet waerdich. Mijn Heeren/ is dit gratie prefereren voor rigeur? Uwe Borgers weten/ dat ghy dese woorden gebruyckt oock in de straffe betrachtet teghen dieven / straet-schenders / die van Boggherye ofte Sodomitische sonde overtuyght zijn/ etc. Heeft dit jegens my ende de mijne gantsch gheen plaetse konnen vinden? Of is voor de Remonstranten gheen genade? By Godt sullen sy genade vinden. Uwe voor-saten hebben ten tyde vande Spaensche Placcaten hare in-ghesetenen selve ghewaerschouwt/ op dat sy de executie souden moghen ont-

ontgaen. Ghy belooft 800. guldens den genen/ die my verraden ende in uwe handen over leveren kan. (Indien ick daer mede uwe Borgherye vryheydt van conscientie/ende eenich profijt tot de salicheyt toe-brengen konde/ ick soude van selfs gaerne tot u komen/ om uwe begheerte te versadighen/ eñ met mijn vleesch te laten doen wat u behaecht/ eñ van God toe-gelaten wordt.) Ghy verdrijft oock uyt uwe Stadt mijn swacke huys-vrouwe eñ onnosele kinderen. God rekene u dese misdaet niet: eñ ick biede uwe E.E. na ziele ende lichaem aen alle Christelijcke diensten/ die in mijn vermogen zijn. Dit sal mijn wrake zijn. Ghy Bartholomæe, laet dit uwe werck voor uwe ooghen sweven / als ghy uwe ghebedt voor den throon Gods brengen sult: ende bedenckt/ wie door u/ so vreemt van de geest Christi door dese daet u betoonende / tot Christum sal connen geleydet worden/ende wat vrucht de Gemeynte/ wele ghy dient/ van u te verwachten heeft. Te seggen/ dat ghy van de publicatie niet geweten hebt/ is niet ghenoegh: ghy moest bearbeydet hebben/ dat dit niet gheschiet ware. Door u is de brief/ die aen u alleene hielt / in handen vande Heeren ghecomen. Het verschoont u ooc niet/ dat ghy/ so men seyt/ betuyght hebt/ u leet te zijn / dat 't vonnisse ooc over mijn onnosele kinderen gegaen is: want oock 'tgene my eñ mijn huys-vrouwe over gecomen is/ met reden ofte billicheyt/ (ick swijghe/ met Christelicke liefde) niet over een comt: eñ hoedanich mede-lyden ghy met my gehadt hebt/ is wel af te nemen uyt uwe onchristelicke woorden/ weynige uren na gedane publicatie gesproken. Maer/ o eertijts vry-genaemde stadt vander Goude/ hoe zijt ghy so verre vervallen! in't begin deser droeffenissen seyde-men/ het ware met u anders gelegen/ als met andere steden: Vele Contra-Remonstranten oordeelden / dat u ongelijc geschieden soude/ indien ghy vande vrye exercitie uwer Religie/ die ghy over de 40. jaren onder maintenue/ niet alleẽ van uwe Magistraten/ maer ooc vande E. Mo. Heeren Staten van Hollant eñ West-vrieslant/ ende van sijne Pr. Excel. ghehadt hebt/ ende daer in meest alle uwe Borghers van jeughet aen op-ghevoedet zijn / berooft werdet. Een yeder oordeelt noch / dat / (ghelijck oock / uyt-ghenomen eenighe wreedtheden / door de Soldaten te weghe ghebracht/
 metter

metter daedt ghesch iedt is ter tijdt toe dat Anthoni Cloots uwe Bailju ghewo?den is) in u't exemplaer van moderatie/ niet teghenstaende de Placcaten / voo? andere Steden soude moeten ghebonden wo?den: ofte immers ten minsten / dat uwe Regenten de exempelen vande aldersachtste ende moderaetste behoo?en na te volghen. Moetmen nu hoo?en / dat ghy andere in strengigheyt voo?-lichtet: dat van u rigeur gebruyckt wo?dt/ die noch onghehoo?t ende sonder exempel is: dat om een man/ die soodanigh is/ als ghy hem kent / te verraden/den Judassen boven de 500.gul.als of die niet genoegh waren/noch 300 gul. vande Magistraet van wegen de stadt belooft wo?den: ende dat ter selver ure sijn huys-v?ouwe (van gene misdaet oock beschuldight zijnde/ ende alreede buyten de Stadt woonende) met hare onnosele kinderkens de Stadt binnen 24. ure ontseydt wo?dt! Och / my jammert uwer grootelijcks/ende ick late mijn suchten ende wee-clagen over u op-gaen ten Hemel toe. Soo veel my aengaet / ick dancke Godt ende den Vader Jesu Ch?isti / dat hy my waerdigh geacht heeft/dese smaetheyt voo? sijnen Name te lyden. Ick sal roemen in dit cruyce mijnes Heeren Jesu Ch?isti / ende wat noch meerder volghen sal/achtende de versmaetheydt Ch?isti meerder rijckdom te zijn/ dan de schatten deser werelt: want ick ghedencke aen de woo?den des Apostels Petri / *Ist dat yemandt lijdt, als een Christen, die en schame hem niet, maer prijse God in desen deele,* 1.Pet.4.16. ende oock mijnes Saligh-makers, *Saligh zijt ghy lieden, als u de menschen versmaden ende vervolghen ende alle quaet teghen u spreecken, lieghende, om mynent wille: verblijdt ende verheught u: want uwe loon is groot in de Hemelen* Matth.5/ 11.12. Dit van gantscher herten gheloovende/ sal ick my daer in verheughen / dat ick des lydens Ch?isti deelachtigh ben / op dat ick inde openbaringhe sijnder heerlijckheyt my oock moghe verheughen ende verblijden. Mijn vertrouwen sal ick niet wech werpen / dat met soo grooten loon vergolden wo?dt. Hy/die my hier toe gheroepen heeft/sal my gheven verd?aegh saemheydt/op dat ick/de wille Gods ghedaen hebbende/de beloften ghecrijgen moghe. Daer-en-tusschen/ dewijle ick noch inden strijdt ben/ ende so lange mijnen Opper-herder Ch?isto belieft mijnen geringhen arbeyt noch

tot stichtinge sijner Gemeynte te gebruycken / (behaeght het hem oock my mijn werck op te seggen/hier ben ick sijn dienst-knecht/bereydt te volgen waer hy my henen leydet) wete ic/ dat hy machtigh is my voor 'tgheweldt ende de listen myner vyanden te bewaren/ende oock te bewegen der bose menschen wille/dat sy niet meer om 'tloon van 800. gul als tot noch toe om 500 gu.geschiet is/dit quade feyt uytrichten sullen. Mijne oogen zijn ghelijck als Eliz o/gheopent/om te sien/datter meerder met my zijn/dan tegen my. Mijn Heere sal voor my sorghen ende waken/ als voor sijnen oogh-appel: hy sal sijne Engelen bevelen/dat sy my op de weghen myner beroepinge bewaren / op dat ick mijn voet aen gheen steen en stoote. De Heere is der kleynen stercKte, der armen stercKte in de droefhenisse, een toe-vlucht voor den onweder, een schaduwe voor de hitte, wanneer de tyrannen woeden, seydt Iesaias/ cap.25.vers 4. ende David/ Wie onder de bescherminghe des hooghsten sit, ende onder de schaduwe des Almachtighen blijft, die spreeckt tot den Heere, mijn toeversicht,ende mijn borght, mijn Godt,op dien ick hope. Want hy verlost my vanden strick des Iagers. Hy sal u met sijne vederen bedecken,ende uwe toeversicht sal zijn onder sijne vleughelen: sijne waerheyt is scherm ende schildt: dat ghy niet verschricken moet voor den grouwel des nachts, noch voor de pijlen, die des daeghs vliegen. Ps. 91.1.2.3.4.5. Daerom sal ick met vertrouwen segghen / de Heere is mijn hulper: ick en sal niet vreesen/wat my een mensche doen magh. Maer mijne waerde / ghewenschte ende hertelijck-beminde Broeders ende Susters in Christo Iesu / 't sy dat de goede Godt my tot uwen dienste noch behoede/ (daer toe ghy/so ick vertrouwe / voor my met uwe heylige gebeden strijden sult) t zy oock dat my banden ende eeuwighe gevangenisse genaken / moet ick nu voor des Heeren ooghen mijn herte in uwe schoot uyt-schudden. Ghy weet hoe ick van u versocht zijnde voor 14. jaren tot u gecomen/ ende van u tot uwe herder ende leeraer/neffens mijn waerde mede-dienaers/ aengenomen ben:hoe ick my onder u gedragen hebbe/ (mijne swackheden houdt my te goede:mijn Godt vergeve my ooc genadelijc alle mijne sonden) hoe vreedsaem eñ bloeyende uwe staet geweest is:eñ hoe gewenschte eenigheyt onder uwe Herders onderhouden is/sonder dat/geduerende de tijdt der vrede ofte voor-

spoet/een enich twistigh woordt onder hun gevallen/ofte een suer opsicht van d'een den anderen in so veel jaren gegeven zy.
Ghy zijt oock indachtigh/ dat ghy als het Dortsche Synodus my t'onrechte sonder u daer in te kennen / vanden dienst af-ghestelt hadde/ my meermaels ende op verscheydene wijse hebt laten betuygen/dat ghy my noch voor uwe Leeraer ende Herder erkendet eñ hieldet: dat ghy/ als ick in ballinckschap ten lande uyt-gevoert was/ mijne weder-comste ende dienste (daer toe ick van selve genegen / oock van Gods ende mijner conscientie wegen gehouden was/) versocht hebt: oock dat ic ontrent 15. maenden/ soo door mijn comparitie op den Synodum als door ballingschap/ van u na den lichame gescheyden geweest zijnde/tot u weder gecomen ben. Mijne diensten/die ick u in dese dagen der verdruckinge/ 't zy af-wesende/ 't zy tegenwoordigh zijnde/ghedaen hebbe/zijn Gode eñ u bekent. Ick roeme daer niet van: verwachte ooc geen lof van u: maer dit betuyge ic u lieden voor't aenschijn Gods eñ mijns Saligmakers J. Christi/ dat ick in oprechtigheyt mijns herten onder u mijn dienst betredē: de waerheyt/die na godsalicheyt is u na den regel der H. Schriftuere geleert: den sekeren wegh der salighevt u gewesen: eñ voor de om-wegen des Satans eñ des werelts u gewaerschuwet hebbe. Ende op dat ick mijnen loop met blyschap moghe vervullen/ eñ mijn dienst vol-trecken/so vol-herde ic noch in dit werc. Wel is waer/dat het my vande hooge Overigheyt/die ick alle behoorlicke eerbiedinge toe-draghe/met dreygingthe van seer sware straffen verboden is: maer na vlytigh ondersoec der H. Schrifture eñ vierighe gebeden houde ic my versekert/dat 't contrarie my van God geboden is: eñ daerom ben ic schuldich/Gode meer te gehoorsamen dan de menschen. Oock dringht my tot het werck des dienstes uwe hoogste noodt: om u te waerschouwen teghen de seer schadelicke leeringen/die inden Dortschen Synodo gearresteert zijn/eñ nu/door politijcke auctoriteyt gesterct zijnde/ den ingesetenen deser landen ten hoogsten gerecommandeert/ so niet opgedrongen worden. Want tusschen God eñ mijn conscientie de sake overwegende/can ic niet anders bevroeden/of de Dortsche arresten ontnemen Gode ende Christo sijn eere/ openende u de deure tot roeckeloosheyt ofte tot wan-hope/ja

doen

doen te niet alle Religie. Ende wie can't anders verstaen/als hy inde Dortsche Canons leest/dat God van eeuwigheyt onveranderlijc besloten heeft/verre het meeste deel des menschelijcken geslachtes (namelijck alle/die na des Synodi segghen niet vercoren zijn) de genade/tot bekeeringe ende geloove nodigh zijnde/niet te willen geven/ ende nochtans om hare sonden (die sy niet laten connen) met de eeuwighe verdoemenisse te sullen straffen: (so zijn dan immers alle dese elendige menschen/so haest sy van moeders lyve ter werelt comen/inde onmydelijcke staet der eeuwighe verdoemenisse.) dat / hoewel Christus voor dese menschen niet gestorven/ ende gheen hope noch middel ter salighheyt voor haer/ is/ nochtans haer / als het Euangelium haer vercondight wordt/van Godt bevolen wordt/in Christum te gheloovende/ ende haer te bekeeren onder belofte van salighheyt: (wie sal 't herte niet schricken inden lyve/als hy hoort/dat den heyligen God also onwaerheyt ende geveynsthept toe-gedichtet wordt?) dat God de uytvercorene weder-baert sonder haer/ door een werckinge des Gheestes / die niet minder is van kracht/dan de scheppinge/ ofte de opweckinge uyt den dooden/dat is onwederstandelijc: dat dese/ also weder-geboren zijnde/seker zijn/ dat sy schoon grouwelijcke zonden doende/ niet connen uyt de ghenade Gods uytvallen. Hoe canmen/segghe ick/na reden ofte Schriftuere te werck gaende/anders van dese leeringen oordeelen / als ic te voren hebbe gedaen? te meerder/als men bemerct/dat deselve ontwijffelijck mede-brengen/dat alle dingen inde werelt/ooc de sonden der menschen/noot sakelijc geschieden? wat Religie can hier mede bestaen? daer by comt noch/dat de voorstanders deser leeringen andere/die van sulcken verstande niet zijn/ ende soecken Godt na hare conscientien te dienen / bitterlijck vervolgen. Tot deser menschen geestelijcke ghemeenschap inde Gods-dienst soectmen nochtans u af te leyden: ende daer toe worden allerleye listen ende practijcken ghebruyckt. Soude men in dese uwe noodt stille staen ende van verre uwe ongheluck aensien? Dit is de tijdt/ in welcke de wachters de basuyne blasen/ende haer ten tuyne om de cudde Christi maken moeten. Liefde tot de eere Gods ende Christi/tot de waerheyt/tot de vryheyt der conscientie/tot uwe salicheyt/ ende vierige begeerte

ende

om de toorn Gods selve te ontgaen / ende ten daghe der verschijninghe Christi ghetrouwe bevonden te worden / dringen my / om / niet teghenstaende de Placcaten van hare Ho. Mo. ende de groote perijckelen / mijn ampt ende dienst / van Christo my bevolen / aen u te betrachten. Gheen ander insichte, geen ander oogh-merck hebbe ick: geen dingh anders / dat in de wereldt is / ofte soude konnen bedacht worden / beweeght my tot dit werck. (Ghy kender aller herten weet / dat ick de waerheydt spreecke.) Hierom hebbe ick met lust alle myn tijdt tot u profijt in dienste Christi aenghelepdt / sonder des daeghs ofte des nachts mijn ruste ofte ghemack met versuymenisse van uwe stichtinghe te soecken: ende ick ben des noch niet moede: maer ist dat ick my van yets onthoude / dat geschiedt / niet om my te verschoonen ofte om dat ick ver flauwe / maer om u te sparen / op dat uwe verdruckinghe door my ofte om mijnen 't wille niet swaerder werde. Hierom / ende om gheen ander oorsaecke draghe ick nu het Cruyce Christi. Hierom sal ick lijden / wat my vorder sal moghen aengedaen worden. Hier van houdt u in uwe herten verseeckert / 't zy dat ick in ghevangenisse kome / 't zy dat my de handt mijns Gods daer voor beware: 't zy dat ick leve / 't zy dat ick sterve. Hier in verheucht haer mijn ziele / ende is mijn gemoedt wel ghetroost. Maer ghy / mijne uytvercorene Broeders ende Susters in Christo Jesu / is daer eenighe vermaninge in Christo / is daer eenighe vertroostinge der Liefde / is daer eenighe ghemeynschap des Gheestes / zijn daer eenige hertgrondelijcke beweginghen ende ontferminghen / soo vervult mijne blydtschap. Weest eens ghesint met malcanderen. Wachtet u ghesamentlijck voor de seer schadelijcke Leeringhen der Contra-Remonstranten: hoedet uwe zielen / dat ghy noch om voorspoedt / noch om teghenspoedt u begheven tot ghemeenschap hares Gods-dienstes / soo langhe sy blijven / die sy nu zijn / op dat ghy haerder sonde niet deelachtich en werdet. Als sy u aengaen met beloften / dat ghy / inde Kerck gaende / sult van uwe boeten ende ghevangenissen ontslaghen / tot school-diensten toeghelaten / met officien vereert worden: soo houdt u verseeckert / dat het zijn ghesuyckerde pillen des Satans / die / vol vergifts zijnde / u onder

een lieffelijcke ghedaente inde handen ghesteecken worden. Hadden sy de waerheyt aen haer zijde/ sy souden dese middelē niet ghebruycken. Meenden sy het oock te rechte met u/ sy soudē/ als sy door desen wegh niet konnē tot haer voornemē comē/ u niet met ghewelt aentasten. Hoe schoon sy hare Leere op-proncken/ hoe seer sy die bewimpelen/ soo worden doch daer door alle redenen/ die u tot Godsalicheyt konnen bewe-ghen/ ofte in betrachtinghe des selven behouden/ inder daedt krachteloos ghemaeckt/ ende over sulcks de menschen ter ure der aenvechtinghe wapenloos ghestelt. Sy komen/ om uwe vryheydt/ die ghy in Christo hebt/ te bespieden/ op dat sy u tot dienstbaerheyt van menschen leeringen souden bren-ghen: wijckt haer niet een ure tijdts in onderdanicheydt/ op dat de waerheydt des Euangelij by u staende blyve. Staet inde vryheydt/ die Christus u door sijn bloedt verkreghen heeft. Houdt u vast aende waerheydt ende het Euangelium uwer salicheydt/ welck u ghepredickt ende van u gelooft is: wasset inde kennisse der heylighe gheboden ende heerlijcke beloften Christi: maeckt groot in uwe herte/ ende roemt met uwen monde de rijcke ghenade Godts/ die in Christo u ende allen menschen/ den welcken het Euangelium vercondighet wordt/ tot gheloove ende bekeeringhe gegeven wordt: neemt de selve sorghvuldelijck waer/ ende laetse u niet te vergheefs ghesc hiedt zijn. Dit ende wat meer daer toe behoort/ hebben wy u uyt den woorde Gods ingeprentet: doch niet aen my/ noch aen eenighen mensche/ maer aen 't onfeylbare woort des levendigen Gods houdt uwe ziele ghebonden/ ē laet u daer van niet aftrecken. Ick hebbe niet gesocht Discipulen achter my af te leyden/ maer my selven ē u Christo in sijn schole toe te brengen/ om uyt sijn mont te hooren/ wat ons te doen staet/ om rechte gangen te maken/ ende met alle heylighen aen ver-giffenisse der sondē ende alle Hemelsche goederen deel te mo-gen hebben. Het woordt der waerheyt/ door welcke ghy we-dergeboren wort/ hebbe ic u geevangelizeert/ ē 't selve na de mate der gaven/ my van God mede gedeylt/ ghetrouwelijck ē te rechte u voorgesneden (ghy selve zijt daer van mijne ge-tuygen) op dat ghy/ als nu-geboren kinderē/ daer door leven ē opwassen soudt. Maer op dat ghy hier in versterct mocht

worden/ ende dagelijcks nieu voetsel ontfanghen/ soo wordt u 'tselve woordt noch onder het cruys gepredickt: Laet u het perijckel niet afschricken/om 't selve te hooren: comt by malcanderen met geestelijcken hongher en dorst/ comt met vlijte/ geē tijt des daechs ofte des nachts daer toe onbequaem achtende. So lange ghy noch kent eenighe uwe ghelooft-ghenoten/ maeckt vergaderinghen waer ghy kondt / daer in de name uwes Gods gheheylicht / ende de Gods-dienst/ die u Christus geboden heeft/gheplecght werde. Gheeft de Overicheyt alles/wat haer toecomt: maer als sy u dit verbieden/ so seght haer met eerbiedinge / dat ghy Gode meer/als henlieden/gehoorsaem zijn moet/om uwe conscientien voor hem/ diese alleen oordeelen sal / reyn te behouden: eñ biddet haer/ dat sy doch eyndelijck nae de raedt Gamaliels willen luysteren/ op dat sy niet bevonden werden teghen Godt te strijden. Daer-en-tusschen gebruyckt ghy volghens den raedt Christi alle behoorlijcke voorsichticheyt / wachtende u voor de menschē: maer laet niet na 'tgene ghy doen moet. Herbergt Christum gaerne/ vereert uwe huysen daer mede / dat het woordt Gods daer in gepredickt werde: achtet dat uwe huysen daer door salicheyt geschiet: accommodeertse daer toe. Schuyft 't niet op malcanderen/eñ soeckt gheen excuse ofte uytvluchten: maer gaet malcanderen voor in y ver/eñ dwinget met Lydia Paulum eñ de geloovige/om tot u te komen. Staet te samen daer na/dat ghy 't getuygenisse moocht hebben/der Gemeynte Waerden gweest te zijn. Js groote belofte gedaen dē genen / die een Discipel Christi in lichamelijcke noodt te hulpe comt: wat sal hy vanden Heere te verwachten hebbē/ die een geheele Gemeynte/ofte een groot deel des selven in sijn huys ontfangt/ op dat sy na der ziele gespijst eñ gelaeft mogē werdē! Ghy die andere te boven gaet in gaven/biedet den anderē de hant/verweckt een yeder tot neerstichey t/ helpt met raedt eñ daedt/ eñ bevordert goede ordre. Weest te samen yverich van geeste/ eñ brenget yeder toe tot opbouwinge van 't huys des Heerē/wat ghy cont. Jck hebbe al oorsake/vele van u liedē/ofte immers die onder u liedē noch behooren te zijn/ te beschuldighen: niet ten opsicht e van my (ick dancke u allen eñ yeder, eñ bekenne my selvē u schuldich te zijn: oock soecke ick

het uwe niet/maer u) maer ten opsichte vande sake Christi en uwer conscientien. Want niet weynighe de oeffeninghe des Godsdienstes/die sy in tijdt van voorspoedt met lust betracht hebbē/en noch gaerne/indien het buyten perijckel geschieden conde/plegē soudē/t'eenemael nalatē/ en hun selvē binnē hare deuren besloten houdē. So hebben de heyligē eertijts niet gedaē: van welcke mē leest/dat sy/namelijc/geheele Gemeyntē/ als haer verbodē werde 't Euangelium te predikē/ yverende int gehoor des selven de verdruckingē en beroovinge haerder goederē met vreuchde geledē hebbē. De sterckste/godsalichste/ en die geoeffende sinnē inde Schrifture hebbē/ behoorē anderen voor te gaē/ op dat niet schijne dat/de sodanige uyt vreese der Jodē binnē hare slaep-camers beslotē blijvende/ Maria Magdalena ende hare swacke gheselschap alleene gaen/om Christum te soeckē. Mē moet Christum en sijne Euangelium voor de menschen/dat is/sonder eenich geweldt der menschen te vreesen belijden en onse toegaderinge niet verlaten. Een recht Discipel Christi laet niet na 'tgene tot eere sijns Meesters en stichtinge sijner mede-discipulen behoort/uyt vreese des cruyces: maer inde wegen sijner beroepinge wandelende lijdt gaerne verdruckinge / en schaemt hem niet een mede-gesel te zijn der gene/die verdruct worden. Het is nu de tijt/dat uwe Heere en Meester van u wil ge-eert worden met opentlijcke belijdenisse/dat ghy verlichtede oogen des verstandts door sijn genade ontfangē hebt/ om de schandelijckheyt vande Contra-Remonstrantsche leeringē en procedurē te bekennē: dat ghy de waerheyt/die na de godsalicheyt is/ aēhangt/dat ghy/om in de selve door de predicatie / van Christo ingestelt/ gesterckt te wordē/ de toorn der menschē niet ontsiet : dat ghy tot 'tlichaem der verdruckte oock behoort / en de verdruckinghen met lijdtsaemheydt om Christi wille verdraeght. Het is oock uwe Heere ten hoochsten aengenaem/ dat de ghemeene gebeden / met heete tranen van vele gheloovighe verghe'elschapt zijnde / tot hem door de Wolcken door-dringhende opkomen: ende door dese/soo wy aenhouden/sal hy noch hem dwingē laten/om ons vryheyt tot sijnē dienste te verschaffen. In dese Vergaderingen is oock occasie / om de wercken der liefde te oeffeuen/ en sonderlinge de swacke met onse exempel

te stercken. O gheloovighe herten / staet op / gaet uyt uwe slaep-camers/ende laet u vinden by de ghene / die nae't ghetuyghenisse uwer conscientie den name des Heeren te rechte aen-roepen/ende daerom verdruckt worden: doet nu onder 't cruys met lust ende yver 'tgene ghy in voor-spoet niet na-laten soudt: doet het/ soo langhe de Candelaer niet t'eenemael wech-ghenomen is / ende ghy noch uwe gheloofs-ghenoten vindet. Ick gheloove wel / dat ghy in voorighe jaeren uwe gheestelijcke Apotheecke/het thresoor uwer herten/ so gestoffeert hebt/dat ghy noch voor-raet hebt / daer mede ghy uwe siele onder houden condt: maer soo ghy dese uwe wech-gheleyde schat wel door-siet / sult ghy daer in oock vinden / dat ghy u inde daghen der verdruckinge mannen betoonen/uwen Godt vereeren/ende de swacke voor-lichten moet. Mishaegt u yets in de vergaderinghen / aengaende de maniere / ordre/ persoonen/etc. verbetert het met uwe exempel ende goede raet. Bemindt ghy voor-sichtigheyt: niemandt sal u teghen zijn/ mits datse Christelijck zy/ ende de eenvoudigheydt inde ghehoorsaemheydt der gheboden Christi niet krencke. Maer ick moet hier oock noch andere aen-spreken/ namelijck/die een geruchte alleenlijck van swarigheydt hoorende/terstont gheheel ter neder legghen: die om eenighe schade in hare huys-houdinghe ende cleyn verlies te ontgaen / ofte om eenighe verminderinghe van boeten te becomen / ende andersins ghebeneficeert te worden/haer de stricken om de beenen laten werpen/ende in hare yver verslaeuwen: die/ gheneghen zijnde om predicatien te hooren/ende gheen ghelegenthenheydt na wensch vindende om d'onse te hooren/ begeven haer tot het geselschap der ghene/die de waerheydt verdrucken. Ick gheloove wel/ dat de Contra-Remonstranten niet seer te roemen hebben over de een-stemmicheydt der soodanighe met hen lieden / al comen sy in hare Predicatien: maer niet te min betoonen de selve hier door hare onvasticheydt: stellen haer selven in perijckel van mis-leydinghe: laten haer vinden onder de ghene/ die hare even-naesten verdrucken: veroorsaken lasteringhe teghen de waerheyt/ die sy in hare herte bekennen: ende gheven groote ergherni sse den swacken. Nu mijne vrienden / die ghy op een dool-wech gheraeckt zijt/keert weder op de rechte bane;

bane: leert verstaen hoe periculeuse leeringen inden Synodo ghearresteert/ende de Predicanten te prediken verplicht zijn: Laet u niet bedriegen door eenighe schoone woorden/daermede de selve bedeckt ende verschoont worden. Het moet alles op dien Leest schoepen/ende na dien reghel aen-ghestelt worden. Bemerckt oock/wat tweedracht/jammer ende elende sy door hare ongodlijcke proceduren inde kercke Christi aengerichtet hebben/oock noch aen-richten/ende scheydet u van haer af. Ghy die laeu ende traech gheworden zijt/richtet op de traghe handen ende slappe knien: dencket niet al te seer op de groote steen/die voor de deure des grafs leydt: maer/voorsichticheydt ghebruyckende/gaet voort ende ghy sult bevinden/datse af-ghewentelt sal zijn: yvert in het werck uwes Heeren Christi: keert weder tot uwe eerste liefde/ende laet uwe herte branden door yver tot bevorderinghe der waerheyt/ende vryheydt der conscientie/die u boven uwe eyghen leven lief moeten zijn. Maer doet dit alsoo/ende laet alle uwe werckinghen sodanich zijn/dat ghy uwe recht-Christelijcke aerdt door een yeder doet blijcken: laet uwe wandelinge eerlijc zijn onder een yeghelijck/op dat sy/die quaedt van u lieden seggen als van quaet-doenders/ende uwe goede wandelinge in Christo verdrucken/beschaemt werden. Schijnet als lichten der werelt midden in dit cromme ende verdraeyde gheslachte/bewijsende dat ghy eenvoudighe ende onstraffelijcke kinderen Godts zijt. Uwe Godsalicheyt ende heylicheyt blijcke in alle uwe woorden ende wercken. Sonder desen sult ghy God niet sien: maer blindt zijn ende tasten na de wandt. Het sal u niet helpen inden daghe Christi/Remonstrantsch-gesint gheweest/ende meerder kennisse vande waerheyt als andere ghehadt te hebben/soo ghy van Christelicke deuchden ledich bevonden wordt. Maer so ghy dese hebt/ende daer in overvloedich zijt/sal u rijckelijck toe-gedient worden de ingangh tot het eeuwighe Coninghrijcke onses Heeren eñ Salighmakers J. Christi. Daeromme doet hier toe alle uwe neerstichheyt/op dat ghy met dit geestelicke bruylofts-cleedt aenghedaen mocht zijn. Hebt ooc insonderheydt malcanderen vierichlijcken lief uyt reyner herten: becleedt/als uytvercorene/heylige eñ beminde Godts/met hert-grondelijcke barmhertichheydt/vriendelijck-

heyt sachtmoedicheyt/lanckmoedigheyt/verdragende mal-
kanderen/ist dat yemant tegen anderen eenighe clachte heeft:
gelijc Christus u lieden vergheven heeft/doet ghy oock alsoo.
Draeght malcanders last / en vol-brengt also de wet Christi.
Laet het tempeest der verdruckinge 't vier der liefde op bla-
sen: en voornemelijc laet u de swacke gerecommandeert zijn/
op dat haer geen steen des aenstoots gestelt werde. Uwe lijd-
saemheyt hebbe oock een volmaeckt werck/ op dat ghy vol-
maeckt ende geheel zijt/ ende in gheenen dinge gebreckelijck.
Ghy hebt tot noch toe het ongelijck verdragen/ ende de name
Gods daer door ver-eert: wordt des niet moede: wordt van
't quade niet over-wonnen / maer over-wint het quaet met
goet. Volght na het exempel Christi/ die/ als hy versmaedt
werde/niet weder gesmadicht heeft/en en dreygde niet als hy
leedt: maer gaf het hem over/die recht oordeelt. Druckt sijne
leere uyt in uwe leven: hebt uwe vyanden lief: segentse die u
vervloecken/doet wel den genen die u haten/ende bidt voor de
gene die u verdrucken ende vervolghen: soo sult ghy kinderen
des Alder-hoochsten zijn: ende uwe licht-vergaende lijden sal
in u wercken een boven maten onbegrijpelicke swaerte der
eeuwiger heerlijckheyt. De Heere die ghy dient/ sal u oock/
dewijle uwe lijden duert/niet vergeten noch verlaten. hy weet
de Godsalige uyt de versoeckinge te verlossen / en de onrecht-
vaerdighe tot den dach des oordeels ter straffe te houden.
Worpt uwe last ende sorchvuldicheyt op hem want hy draegt
sorghe voor u lieden: hy siet ende hoort wat ghy voor sijnen
name lijdet: hy neemt in achtinge uwe suchten/ ende luystert
na uwe gebeden. Hy vergadert alle uwe tranen in sijnen fles-
sche : ende salse niet in verghetelheydt by hem laten comen.
Noch een seer weynich tijdts/ende hy/die te comen staet / sal
comen/ende niet vertoeven. Hy sal u / waerdich ghemaeckt
zijnde den Coninghrijcke Gods/voor welcke ghy lijdet / ru-
ste gheven met alle sijne heylighen/ ende den genen/ die u ver-
drucken/verdruckinghe vergelden: want dit is recht by God:
die ick bidde/dat hy ghenadelijck alle die ons sonder oorsake
haten ende vervolghen/tot na-dencken ende bekeeringe bren-
ghe/eer den dach des toorns come. Ende dit is 'tgene/ mijne
beminde in Christo / dat ick meermaels u voor-ghehouden/
oock

boeck somtijdts in't langhe ontledet hebbe / ende 'twelcke ick ooch nu wederom in't corte u hebbe willen vernieuwen. Dit is de hooft-summa van mijn Leere/die ic u altoos ten hooch-sten ghecommandeert hebbe / ende daer van ick Gode reec-kenschap te dien daghe gheven sal. Laet de selve dierbaer in uwe ooghen zijn/ende/soo verre ghy bevindt/ dat de selve met de H Schriftuere over een draecht / wijckt daer niet van af. Verflaeut ooc inde betrachtinge des selven niet/ of my meer-der lijden/ghevaughenisse / ofte yet swaerders over-quame: maer laet dan mijn cruys ende lijden een gheduerighe predi-catie zijn daer door 'tghene ghy met uwe ooren dickmael van my ghehoort hebt/in uwe herten diep in-ghedruckt/ ende ghy selve hoe langher hoe meerder in yver tot de waerheydt/ ende oeffeninghe van ware Godsalighey versterckt moocht wor-den/op dat het werck uwes gheloofs / de arbeydt uwer lief-de/ende lijdtsaemheyt der hope/in mijne verdruckinghe voet-sel vindende / voor een yeder moghen blijcken. Dit sal mijn roem voor den Heere/mijn vreuchde ende ghewenschte troost in mijn lyden zijn. Doch in sulcken ghevalle weest mijner al-toos in uwe ghebeden ghedachtich / op dat ick mijnen strijdt vol-strijde/ het gheloove behoude/ u een goedt exempel geve/ mijn Godt ende den Heere Christum Jesum in alles ver-ee-re/ende selve de croone der gherechtigheyt eyndelijck uyt ge-nade be-erve. Betoont oock inde tijdt van al sulcke droeffe-nisse uwe Christelijcke Liefde/mede-dooghsaemheyt/behulp-saemheyt/sorghe voor ende aen mijn lieve Huys-vrouwe ende Kinderen. Mijne waerde ende beminde Broeders ende Su-sters in Christo / oude/ jonghe/ rijcke/ arme / ick bidde u in den name Jesu Christi / waeckt ende weest op uwe hoede in dese seer ghevaerlijcke tijden: want de helsche draeck / weten-de dat syn tijdt cort is / raest ende woedet seer : staet in het gheloove : houdt u als mannen / weest sterck / stant-va-stigh / onbeweeghe / ende alle tijdt overvloedigh in het werck des Heeren / dewijle ghy weet / dat uwe arbeydt niet ydel is in den Heere. Weest ghetrouwe tot der doodt / ende de Heere Jesus Christus sal u de croone des levens ghe-ven. Biddet hier toe den goeden Godt gheduerighlijck ende sonder op-houden om de groote ghenaede ende hulpe sij-

nes

nes Geestes/door Christum Jesum: maeckende u oock met uwe heylige ende upreghe ghebeden ten muere tusschen den toorn Godts ende de sonden des volcks/ op dat onse Lieve Vaderlandt niet tot ruyne kome/ ofte den vyanden tot een prooye ende roof werde: maer dat wy/ noch in't selfde vrede ghenietende ende hem onverhindert dienende/ oorsaecke mogen hebben hem te loven ende te dancken. Eyndigende/ buyge ick de knien mijns herten tot den Vader onses Heeren Iesu Christi: uyt vvelcken alle maeghschap inde Hemelen ende op der Aerden genaemt vvordt, dat hy u Lieden nae sijnen heerlijcken rijckdom geve, dat ghy met kracht versterckt vvordt door synen Gheest inden invvendighen mensche: dat Christus door het gheloove in uvve herten vvoone: op dat ghy inde liefde inghevvortelt ende ghefundeert zijnde, meughet begrijpen met alle heylighen, vvelcke de breedte zy, ende lenghte, ende diepte, ende hooghte, ende bekennen de uytnemende liefde der kennisse Christi, op dat ghy-lieden vervult vverdt tot alle de volheydt Gods. Hem, die boven alles, dat vvy bidden, of dencken, overvloedichlijck doen kan na de macht, die in ons vverckt, zy eere inde Ghemeynten t'aller-tijdt ende in alle eeuvvicheydt. Amen. Wt Vlielandt desen 4. Decemb. 1621.

Uwer aller dienstwillighe Broeder in Christo

Eduardus Poppius.

Opschrift.

Aen de Remonstrantsche/ nu verdruckte/ Ghemeynte Christi binnen ter Goude/ myne waerde ende beminde Broeders ende Susters in Christo Jesu.

T'sal den Leser believen de Druck-fauten ten besten te duyden: Ende dese te verbeteren pag. 13. lin. 20. voor beledyen lese beleyden.

19 pam.

